

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра корекційної освіти

Затверджено

Вченою радою ХДУ
Протокол № 5 від 22.12.2014

Глущенко І.І.

ЛОГОПЕДІЯ З ПРАКТИКУМОМ

Навчально-методичні рекомендації до лабораторних занять
для студентів III курсу бакалаврського рівня напряму підготовки
(спеціальності) «Корекційна освіта (олігофренопедагогіка, логопедія)»
денної та заочної форм навчання вищих навчальних закладів

Херсон – 2014

Логопедія з практикумом. Навчально-методичні рекомендації до лабораторних занять для студентів III курсу бакалаврського рівня напрямку підготовки (спеціальності) «Корекційна освіта (олігофренопедагогіка, логопедія)» денної та заочної форм навчання вищих навчальних закладів.

Укладач: кандидат педагогічних наук Глущенко І.І.

Рецензенти: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту ХДУ Бутенко. Н.І.
кандидат педагогічних наук доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки ХДУ Лопатко Л.А.

Рекомендовано до друку Вченою радою ХДУ
Протокол № 5 від 22.12.2014 р.

Схвалено науково-методичною радою ХДУ
Протокол № 2 від 16.12.2014 р.

Розглянуто на засіданні НМР факультету природознавства, здоров'я людини та туризму
Протокол № 3 від 07.11.2014 р.

Обговорено на засіданні кафедри корекційної освіти
Протокол № 3 від 03.11.2014 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тематика лабораторних занять.....	10
Лабораторне заняття 1.....	12
Лабораторне заняття 2.....	13
Лабораторне заняття 3.....	14
Лабораторне заняття 4.....	16
Лабораторне заняття 5.....	17
Лабораторне заняття 6.....	18
Лабораторне заняття 7.....	19
Лабораторне заняття 8.....	21
Лабораторне заняття 9.....	22
Лабораторне заняття 10.....	24
Лабораторне заняття 11.....	26
Лабораторне заняття 12.....	27
Лабораторне заняття 13.....	29
Лабораторне заняття 14.....	30
Лабораторне заняття 15.....	32
Лабораторне заняття 16.....	33
Лабораторне заняття 17.....	35
Лабораторне заняття 18.....	36
Лабораторне заняття 19.....	37
Лабораторне заняття 20.....	39
Лабораторне заняття 21.....	40
Лабораторне заняття 22.....	42
Лабораторне заняття 23.....	42
Лабораторне заняття 24.....	44
Лабораторне заняття 25.....	45
Лабораторне заняття 26.....	47
Лабораторне заняття 27.....	48
Лабораторне заняття 28.....	48
Лабораторне заняття 29.....	49
Лабораторне заняття 30.....	49
Лабораторне заняття 31.....	51
Лабораторне заняття 32.....	52
Лабораторне заняття 33.....	53
Лабораторне заняття 34.....	54
Лабораторне заняття 35.....	55
Лабораторне заняття 36.....	57
Лабораторне заняття 37.....	58
Лабораторне заняття 38.....	58
Контрольні питання з дисципліни.....	60
Рекомендована література.....	65

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Логопедія з практикумом» входить до нормативної частини освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності «Корекційна освіта (олігофренопедагогіка, логопедія)».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості порушення звукової та смислової сторони мовлення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Визначення основних напрямів усунення мовленнєвих вад засобами спеціального навчання і виховання.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення курсу «Логопедія з практикумом» спирається на знання та вміння, отриманні студентами під час вивчення анатомо-фізіологічних та клінічних основ дефектології, дефектології з основами психопатології, психофізіології, фізіології ВНД, педагогіки, психології, анатомії, логопедії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Дислалія.
2. Корекційно-педагогічна робота з усунення вад звуковимови.
3. Фонетико-фонематичний недорозвинення мовлення (ФФНМ). Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ).
4. Складні порушення мовлення.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Логопедія одна з основних дисциплін у системі підготовки спеціаліста-логопеда.

Метою викладання навчальної дисципліни «Логопедія з практикумом» є надати студентам знання про критерії нормального мовленнєвого розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Навчити аналізувати методичні та практичні рекомендації з визначених програмою тем. Студенти повинні знати: критерії педагогічного, психологічного, лінгвістичного і клінічного характеру при визначенні порушень мовлення у дітей різного віку; психолінгвістичну структуру мовленнєвої діяльності та механізми її формування.

Аналізувати методичні та практичні рекомендації по корекції фонетико-фонематичних процесів, лексичної та граматичної сторін мовлення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з різною структурою дефекту.

Студенти повинні оволодіти прийомами виявлення недоліків звукопромовляння у дітей. У процесі навчання логопедичної діагностиці навчитись аналізувати симптоматику порушень смислової сторони мовлення з використанням сучасних логопедичних технологій. Аналізувати результати логопедичної діагностики та прогнозувати результати логопедичної корекції з урахуванням складної структури дефекту.

Під час навчання студенти повинні навчитися планувати логопедичну роботу по усуненню порушень звукової, смислової та просодичної сторони мовлення. Використовувати практичні, наочні і словесні методи навчання у спеціальному дошкільному закладі освіти.

Студенти повинні отримати заняття і практично оволодіти: основними сучасними напрямками і прийомами усунення мовленнєвих вад; оволодіти сучасними логопедичними технологіями роботи з дітьми із складною структурою дефекту; проводити логопедичні заняття відповідно до основних розділів програми дошкільного виховання дітей з вадами мовлення. Аналізувати особливості медичного та педагогічного впливу. Оволодіти нетрадиційними методами корекційно-розвивального впливу на дітей за складною структурою мовленнєвого дефекту.

Підготовка до практичної діяльності забезпечується як змістом, так і системою лабораторних занять.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- розвиток мовлення дитини на різних стадіях онтогенезу;
- психолінгвістичну структуру мовленнєвої діяльності та механізми її формування;
- сучасні класифікації мовленнєвих порушень;
- причини та механізми та класифікацію мовленнєвих порушень;
- сучасні психолого-педагогічні методи діагностики мовленнєвого розвитку у дітей різного віку;
- зміст логопедичної роботи щодо формування правильного мовлення у дітей-логопатів;
- дидактичні основи навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з вадами мовлення (щодо формування звукової, смислової та просодичної сторони мовлення);
- практичні, наочні і словесні методи навчання у спеціальному дошкільному закладі освіти та в умовах логопедичних пунктів;
- критерії педагогічного, психологічного, лінгвістичного і клінічного характеру під час визначення порушень мовлення у дітей різного віку.

вміти:

- аналізувати результати логопедичної діагностики та прогнозувати результати логопедичної корекції з урахуванням складної структури дефекту;
- планувати основні етапи логопедичної роботи;
- володіти навичками диференціації нормального і порушеного мовленнєвого онтогенезу;
- здійснювати логопедичну роботу з формуванням артикуляційної моторики, мовленнєвого дихання;
- володіти сучасними логопедичними технологіями, щодо формування звукової, смислової та просодичної сторін мовлення у дітей із важкими порушеннями мовлення (ТІМ);
- планувати та проводити логопедичні заняття відповідно до основних розділів програми дошкільного виховання дітей з вадами мовлення;
- використовувати практичні, наочні і словесні методи навчання під час корекції усного мовлення;

- володіти сучасними логопедичними технологіями роботи з дітьми із складної структурою дефекту;
- практично володіти логопедичними зондами під час усунення вад звуковимови;
- підбирати мовленнєвий і наочний матеріал відповідно віку дитини і структури мовленнєвого дефекту;
- здійснювати роботу з батьками дітей - логопатів (навчати батьків окремим прийомам і методам роботи з дитиною);
- проводити комплексну роботу з профілактики мовленнєвих порушень;
- встановлювати адекватні взаємостосунки і адекватне спілкування з дітьми - логопатами;
- добирати оптимальні засоби та прийоми спілкування, комунікативного та психологічного впливу на дитину із ТПМ;
- виявляти позитивні сторони і недоліки мовленнєвої діяльності дітей із складною структурою дефекту;
- контролювати результати корекційного навчання.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Тема: Дислалія.

Ознайомити з типовими формами порушення звуковимови і причинами їх виникнення. Дати знання про історичні відомості дослідження розладів звукової сторони мовлення. Вивчити та проаналізувати основні форми порушення звуковимови у дітей дошкільного віку. Ознайомитися з клінічними характеристиками та причинами виникнення: акустико-фонематичної дислалії, артикуляторно-фонематичної дислалії, механічної форми порушення звуковимови.

Лінгвістична характеристика недоліків звуковимови: за основними формами проявів (відсутність, заміна, змішування, спотворення), за групами порушених звуків (сигматизм, ротацизм, ламбдацизм, каппацизм, йотоцизм, дефекти озвончення і пом'якшення).

Ознайомитись з сучасними методиками виявлення недоліків вимови у дітей дошкільного віку. Підбір мовленнєвого та наочного матеріалу з метою виявлення вад звуковимови у дітей дошкільного віку різних вікових груп і різного інтелектуального рівня. Аналіз основних етапів корекційно-педагогічної роботи по усуненню недоліків звуковимови: підготовчий, постановки звука, автоматизації, диференціації і введення звука у зв'язне мовлення.

Завдання і цілі підготовчого етапу: збір амнестичних даних, підготовка артикуляційного апарату до відтворення окремих елементів артикуляції; робота над артикуляційною моторикою; формування правильної артикуляції звука; робота над мовленнєвим диханням; розвиток фонематичного сприйняття. Поняття про артикуляційну гімнастику. Роль артикуляційної

моторики та мовленнєвого дихання у розвитку правильної звуковимови у дітей дошкільного віку.

Зміст корекційної роботи над формуванням дрібної моторики пальців рук у дітей з порушеннями звуковимови: пасивна гімнастика для пальців рук; активна гімнастика для розвитку дрібної моторики (без мовленнєвого і з мовленнєвим супроводом).

Змістовий модуль 2. Тема: Корекційно-педагогічна робота з усунення вад звуковимови.

Зміст основних етапів логопедичної роботи по усуненню різних видів дислалії. Основні методи постановки звука (за наслідуванням, механічний, змішаний). Практичні навички по усуненню різних форм дислалії (сигматизми свистячих звуків, сигматизми шиплячих звуків, ламбдацизми, ротоцизми, порушення задньомовних звуків, дефекти озвончення та пом'якшення приголосних звуків).

Етап автоматизації звука, використання слухового та кінестетичного контролю. Підбір мовленнєвого та наочного матеріалу на етапі автоматизації раніш порушеного звука. Логопедична робота над формування фонематичного сприймання і розвитку артикуляційної моторики (підбір мовленнєвого супроводу). Особливості медичного втручання при корекції звукової сторони мовлення. Основні вимоги до проведення логопедичного масажу. Техніка традиційного та нетрадиційного логопедичного масажу. Нетрадиційні методи корекції даної патології.

Змістовий модуль 3. Тема: Фонетико-фонематичний недорозвинення мовлення (ФФНМ). Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ).

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ). Зміст понять «фізіологічний слух», «слухове сприйняття», «фонематичний слух», «фонетико-фонематичні порушення мовлення». Причини аномального розвитку фонематичного слуху і дітей раннього віку. Роль слухового і мовно-рухового аналізатора при формуванні фонематичного слуху у дітей дошкільного віку. Симптоматика порушень при фонетико-фонематичному недорозвиненню мовлення у дітей дошкільного віку. Сучасні діагностичні методики виявлення рівня сформованості фонематичного слуху у дітей. Підбір наочного та мовленнєвого матеріалу для обстеження і корекційної роботи.

Основні напрямки і етапи корекційної роботи по усуненню вад фонематичних процесів у дітей дошкільного віку. Особливості підготовки дітей із ФФНМ до шкільного навчання. Мовленнєвий супровід дітей з вадами фонетико-фонематичних процесів. Особливості проведення логопедичних занять. Робота вихователя з дітьми із ФФНМ. Нетрадиційні методи корекції даної патології. Напрямки профілактичної роботи з батьками дітей, які мають фонетико-фонематичні порушення мовлення.

Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ). Визначення загального недорозвинення мовлення (ЗНМ). Особливості становлення лексико-граматичної сторони мовлення в онтогенезі. Характеристика критичних

періодів розвитку дитячого мовлення. Симптоматика різних рівнів ЗНМ. Аналіз основних причин виникнення загального недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку.

Основні етапи обстеження дітей із ЗНМ різного рівня. Підбір сучасних методик виявлення вад сформованості усного мовлення у дітей із різним рівнем ЗНМ. Підбір наочного та мовленнєвого матеріалу для проведення обстеження смислової сторони мовлення.

Основні напрямки корекційної роботи. Мовленнєвий супровід дітей із ЗНМ різного рівня. Організація логопедичної допомоги дітям із ЗНМ. Профілактична робота з батьками дітей які мають ЗНМ різного рівня. Нетрадиційні методи корекції даної патології.

Змістовий модуль 4. Тема: Складні порушення мовлення

Ринолалія. Поняття про ринолалію, її види, форми та причини виникнення. Структура дефекту при ринолалії. Вплив вроджених розщипин губи і піднебіння на фізичний, психічний та мовленнєвий розвиток дитини. Мовленнєва та не мовленнєва симптоматика при різних формах ринолалії. Психолого – педагогічна характеристика дітей із різними формами ринолалії.

Основні етапи обстеження дітей із різними формами ринолалії. Підбір сучасних методик виявлення вад сформованості усного мовлення у дітей із ринолалією Підбір наочного та мовленнєвого матеріалу для проведення обстеження.

Принципи, система і основні напрямки корекційної роботи. Мовленнєвий супровід дітей із різними видами та формами ринолалії. Організація логопедичної допомоги дітям із органічною відкритою ринолалією. Особливості проведення доопераційного та післяопераційного етапу корекційної роботи. Вимоги до проведення артикуляційної гімнастики та роботи над мовленнєвим диханням.

Профілактична робота з батьками дітей які мають складні мовленнєві розлади обумовленні ринолалією. Основні вимоги до проведення логопедичного масажу. Техніка традиційного та нетрадиційного логопедичного масажу. Нетрадиційні методи корекції даної патології.

Дизартрія. Поняття про дизартрію як одного із симптомів дитячого церебрального паралічу. Види дизартрії та причини виникнення мовленнєвої патології. Психолого - педагогічна характеристика дітей з дизартрією. Структура дефекту при дизартрії. Мовленнєва та не мовленнєва симптоматика при різних дизартричних розладах.

Принципи, прийоми обстеження і корекція усного мовлення у дітей – дизартриків. Мовленнєвий супровід дітей із різними формами дизартрії. Принципи, система і основні напрямки корекційної роботи. Організація логопедичної допомоги дітям із дизартричними розладами. Вимоги до проведення артикуляційної гімнастики та роботи над мовленнєвим диханням. Особливості логопедичної роботи з розвитку моторних процесів у дітей з різними видами дизартричних розладів. Підбір мовленнєвого та наочного матеріалу відповідно до етапів логопедичної роботи.

Профілактична робота з батьками дітей, які мають складні мовленнєві розлади обумовленні дизартричними розладами. Основні вимоги до проведення логопедичного масажу. Техніка традиційного та нетрадиційного логопедичного масажу. Нетрадиційні методи корекції даної патології.

ТЕМАТИКА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

1. Дислалія.
2. Етапи логопедичної роботи під час корекції звуковимови.
3. Підготовчий етап логопедичної роботи при дислалії.
4. Постановка звука при дислалії.
5. Етап автоматизації звуків при різних формах дислалії.
6. Етап диференціації звуків при різних формах дислалії.
7. Сигматизм свистячих звуків.
8. Логопедична робота з виправлення сигматизму свистячих звуків.
9. Особливості порушення шиплячих звуків.
10. Логопедична робота з виправлення сигматизму шиплячих звуків.
11. Дефекти задньоязикових звуків та його види.
12. Логопедична робота з виправлення порушень вимови задньоязикових звуків.
13. Дефекти вимови сонорних звуків [Л] - [Л'], [Р] - [Р'] та їх види.
14. Логопедична робота з виправлення порушень вимови сонорних звуків [Л] - [Л'], [Р] - [Р'].
15. Дефекти пом'якшення приголосних звуків.
16. Логопедична робота з виправлення порушень вимови м'яких і твердих звуків.
17. Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ).
18. Характеристика I рівня загального недорозвинення мовлення (ЗНМ).
19. Загальна характеристика II рівня ЗНМ дітей дошкільного віку.
20. Характеристика III рівня загального недорозвинення мовлення (ЗНМ).
21. Характеристика IV рівня ЗНМ дітей дошкільного віку.
22. Основні напрямки корекційної роботи при загальному недорозвиненню мовлення у дітей дошкільного віку (ЗНМ).
23. Основні напрямки корекційної роботи при загальному недорозвиненню мовлення у дітей дошкільного віку (ЗНМ).
24. Особливості формування фонематичного слуху в період онтогенезу.
25. Загальна характеристика фонетико - фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ) у дітей дошкільного віку
26. Обстеження дітей при порушення фонетико-фонематичних процесів.
27. Основні напрямки і етапи корекційної роботи з дітьми дошкільного віку при ФФНМ.
28. Основні напрямки і етапи корекційної роботи з дітьми дошкільного віку при ФФНМ.
- 29-30. Ринологія – складна мовленнєва вада.
31. Логопедичне обстеження дітей з різними формами ринології.
32. Корекційна робота при ринології.
33. Методика проведення логопедичного масажу та логопедичних занять при ринології.
34. Дизартрія. Загальна характеристика та симптоматика дизартрії.

35. Дизартрія. Форми дизартрії за локалізацією пошкодження ЦНС.
36. Методика логопедичного обстеження дітей із дизартрією.
37. Етапи логопедичної роботи при різних формах дизартрії у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.
38. Етапи логопедичної роботи при різних формах дизартрії у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Лабораторне заняття № 1

Тема: Дислалія.

Мета: Визначити та проаналізувати види, форми і причини порушення звуковимови у дітей дошкільного віку.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити та проаналізувати причини виникнення різних форм дислалії. Заповнити таблицю 1.

Таблиця 1

Причини виникнення різних форм дислалії

<i>Механічна дислалія</i>	<i>Акустико- фонематична</i>	<i>Артикулятор но-фонематична</i>

2. Визначити особливості промовляння приголосних звуків у дітей дошкільного віку з різними формами функціональної дислалії. Привести приклади дитячого мовлення.

3. Записати види зубощелепних аномалій, які впливають на виникнення порушень звуковимови.

4. Скласти бесіду з батька на тему «Профілактика порушень звуковимови у дітей дошкільного віку».

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Коротко окресліть основні історичні етапи розвитку поняття дислалія.
2. Визначити характер порушення звуковимови у дітей дошкільного віку.
3. Назвіть три рівні порушення вимови за Правдіною О. В.
4. Які порушення звуковимови (заміна звуків або спотворена вимова) характерні для функціональної форми дислалії?
5. Які порушення звуковимови (заміна звуків або спотворена вимова) характерні для механічної форми дислалії?
6. Розкрити зміст поняття «поліморфна та мономорфна дислалія».
7. Які дефекти артикуляційного апарату можуть бути причиною виникнення механічної дислалії?
8. Яких варіантів порушень звуковимови не може бути при нормальному онтогенезі і чому?
9. Дати загальну характеристику функціональній дислалії.
10. Дати загальну характеристику механічній дислалії.
11. Назвати види зубощелепних аномалій.
12. Дати психологічну характеристику дітей дошкільного віку з порушеннями звуковимови.

Література:

1. Богомолова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А.И. Богомолова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Л. С.: Логопедия: Методическое наследие: Кн. I: Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалия / Л. С. Волкова, - Владос, 2007, - 224 с.
3. Гегелия Н. А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н. А. Гегелия, - Владос, 2001.
4. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А. Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.
5. Шеремет М. К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М.К. Шеремет, Ревуцька О.В. – К., 2009., - 160 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Використовуючи відповідну літературу проаналізувати частоту виникнення порушення звукопромовляння у дітей дошкільного віку.

Лабораторне заняття № 2

Тема: Етапи логопедичної роботи під час корекції звуковимови.

Мета: Проаналізувати основні етапи логопедичної корекції. Визначити напрямки логопедичної роботи на кожному етапі корекції.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Записати і оформити у вигляді таблиці етапи логопедичної роботи при порушеній звуковимові.
2. Визначити і записати основні моменти підготовчого етапу логопедичної корекції.
3. Визначити і записати основні напрямки етапу автоматизації. Підібрати мовленнєвий і наочний матеріал (на прикладі будь якого звука).
4. Визначити і записати основні напрямки етапу диференціації. Підібрати мовленнєвий і наочний матеріал (на прикладі будь якого звука).

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Розкрити зміст підготовчого етапу логопедичної корекції.
2. Проаналізувати етап постановки звука.
3. Пояснити сутність етапу автоматизації звука.
4. Пояснити значення етапу диференціації.
5. Назвати основні засоби логопедичного впливу.
6. Від чого залежить ефективність логопедичної роботи?
7. Чому у дітей з дефектами звукопромовляння необхідно досліджувати стан лексико-граматичної будови мовлення?

8. Яким чином досліджується слухова диференціація акустично близьких звуків?
9. Особливість роботи з батьками дітей – логопатів.
10. На які збережені аналізатори можна спиратися при корекції акустико-фонематичної форми дислалії?
11. Пояснити значення виразу «послідовність і паралельність в роботі над звуками».

Література:

1. Богомолова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А.И. Богомолова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Л. С.: Логопедия: Методическое наследие: Кн. I: Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалія / Л. С. Волкова, - Владос, 2007, - 224 с.
3. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи 2 / А.Я. Малярчук, - Литера, 2008, - 210 с.
4. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А. Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.
5. Шеремет М. К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М.К. Шеремет, Ревуцька О.В. – К., 2009., - 160 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Використовуючі психолого-педагогічну література, проаналізувати сучасні погляди на проблему фонетичних порушень у дітей дошкільного віку.

Лабораторне заняття № 3

Тема: Підготовчий етап логопедичної роботи при дислалії.

Мета: Визначити та проаналізувати оснвні напрямки підготовчого етапу корекції порушень звуковимови у дітей дошкільного віку. Визначити діагностичний і корекційний напрямки підготовчого етапу логопедичної роботи.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Зазначити види корекційної та діагностичної роботи на підготовчому етапі виправлення вад звуковимови.
2. Записати перелік питань, під час збору анамнестичних даних дитини логопата.
3. Підібрати ігри з мовленнєвим та наочним матеріалом для діагностики та корекції артикуляційної моторики. Оформити у логопедичний альбом.

4. Підібрати ігри та дидактичний матеріал для діагностики та розвитку дрібної моторики пальців рук, враховуючи вік дітей. Оформити у логопедичний альбом.

5. Підібрати вправи та наочний матеріал для діагностики та розвитку мовленнєвого дихання. Оформити у логопедичний альбом.

6. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для діагностики та розвитку фонематичного слуху, враховуючи вік дітей. Оформити у логопедичний альбом.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Мета підготовчого етапу логопедичної роботи при дислалії.
2. Вимоги до проведення артикуляційних вправ.
3. Види артикуляційних вправ.
4. Чому при плануванні логопедичної роботи з дислаліками необхідно спиратись на характер дефекту?
5. Розкрийте значення розвитку фонематичного слуху на підготовчому етапі роботи з корекції вад звуковимови.
6. Продемонструвати вправи на розвиток мовленнєвого дихання.
7. Запропонувати вправи для розвитку дрібної моторики пальців рук з мовленнєвим і без мовленнєвого супроводу.
8. Медичний супровід дітей з дислалією.
9. Вимоги до наочного та мовленнєвого матеріалу на підготовчому етапі логопедичної роботи.

Література:

1. Богомолова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомолова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Л. С.: Логопедия: Методическое наследие: Кн. I: Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалия / Л. С. Волкова, - Владос, 2007, - 224 с.
3. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи 2 / А.Я. Малярчук, - Литера, 2008, - 210 с.
4. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А. Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.
5. Шеремет М. К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М.К. Шеремет, Ревуцька О.В. – К., 2009., - 160 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Вплив порушень звуковимови на формування писемного мовлення.

Лабораторне заняття № 4

Тема: Постановка звука при дислалії.

Мета: Ознайомитись та проаналізувати різні способи постановки звуків. Ознайомитися з логопедичними зондами.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Проаналізувати різні способи постановки звука.
2. Схематично замалювати логопедичні зонди.
3. Встановити для постановки яких звуків використовується той чи інший зонд.
4. Практично відпрацювати роботу з кожним зондом.
5. Визначити умови зберігання та обробки логопедичного інструментарію.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Прийоми постановки звуків.
2. Продемонструвати роботу з постановочними зондами.
3. На які аналізатори необхідно спиратися при корекції звуків за наслідуванням?
4. Описати перший спосіб постановки звуків (за наслідуванням). Привести приклади.
5. Проаналізуйте негативні та позитивні сторони механічного способу постановки звуків.
6. Яких вимог слід дотримуватись при постановці приголосних звуків?

Література:

1. Богомолова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомолова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Л. С.: Логопедия: Методическое наследие: Кн. I: Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалия / Л. С. Волкова, - Владос, 2007, - 224 с.
3. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи 2 / А.Я. Малярчук, - Литера, 2008, - 210 с.
4. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.
5. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А. Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.

Лабораторне заняття № 5

Тема: Етап автоматизації звуків при різних формах дислалії.

Мета: Ознайомитись із процесом автоматизації поставленого звука. Навчитись підбирати мовленнєвий та наочний матеріал для етапу автоматизації.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити і записати послідовність етапу автоматизації звука.
2. Привести приклад мовленнєвого матеріалу на кожному етапі автоматизації набутих вмінь та навичок (на прикладі будь якої групи звуків).
3. Підібрати та обґрунтувати вибір наочного матеріалу.
4. Підібрати ігри, які використовуються в логопедичній роботі на етапі автоматизації звука.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Мета етапу автоматизації набутих вмінь та навичок.
2. Особливості використання специфічних принципів логопедії відносно етапу автоматизації набутих вмінь і навичок.
3. На основі якого дидактичного правила будується етап автоматизації?
4. Вимоги до мовленнєвого матеріалу на етапі автоматизації.
5. Ігровий метод. Дидактичні ігри на етапі автоматизації.
6. Особливість надання мовленнєвого матеріалу при мономорфній та поліморфній дислалії.
7. Для чого використовується логопедичне дзеркало на етапі автоматизації?
8. Особливість роботи з батьками дітей дислаліків на етапі автоматизації.

Література:

1. Богомолова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомолова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Л. С.: Логопедия: Методическое наследие: Кн. I: Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалия / Л. С. Волкова, - Владос, 2007, - 224 с.
3. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи 2 / А.Я. Малярчук, - Литера, 2008, - 210 с.
4. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.
5. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А. Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.
6. Шеремет М. К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, Ревуцька О. В. – К., 2009., - 160 с.

7. <http://www.logolife.ru/logopedy/avtomatizaciya-zvukov/igrovye-metody-i-priemy-na-etape-avtomatizacii-zvukov.html>

Теми для самостійного опрацювання:

1. Робота з батьками дітей – логопатів на етапі автоматизації звуків.

Лабораторне заняття № 6

Тема: Етап диференціації звуків при різних формах дислалії.

Мета: Ознайомитись з особливостями диференціації раніш порушених звуків мовлення при різних формах дислалії. Навчитися підбирати наочний і мовленнєвий матеріал.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити і записати послідовність етапу диференціації раніш порушеного звука.
2. Підібрати мовленнєвий матеріал, який доцільно використовувати на етапі диференціації (на прикладі будь якої групи звуків).
3. Підібрати та обґрунтувати вибір наочного матеріалу.
4. Підібрати ігри, які використовуються в логопедичній роботі на етапі диференціації.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Мета етапу диференціації звука.
2. Завдання етапу диференціації звука.
3. Вимоги до мовленнєвого матеріалу на етапі диференціації звука.
4. Особливість логопедичної роботи з дітьми дошкільного та шкільного віку на етапі диференціації.
5. Підібрати вправи для вироблення точних диференціацій змішуваних звуків на протиставлення близьких звуків.
6. Особливості роботи з батьками дітей – логопатів на етапі диференціації звука.

Література:

1. Богомоллова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомоллова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Л. С.: Логопедия: Методическое наследие: Кн. I: Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалия / Л. С. Волкова, - Владос, 2007, - 224 с.
3. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи 2 / А.Я. Малярчук, - Литера, 2008, - 210 с.
4. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.

5. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А. Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.

6. Шеремет М.К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, Ревуцька О.В. – К., 2009., - 160 с.

7. <http://www.logolife.ru/logopedy/avtomatizaciya-zvukov/igrovye-metody-i-priemy-na-etape-avtomatizacii-zvukov.html>

Теми для самостійного опрацювання:

1. Описати приклад логопедичного заняття на етапі диференціації звука.

Лабораторне заняття № 7

Тема: Сигматизм свистячих звуків.

Мета: Вивчити положення органів артикуляції при різних видах сигматизма. З'ясувати причини виникнення кожного дефекту.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Замалювати артикуляційні профілі звуків [С], [З], [Ц], [ДЗ]. Визначити схожість та відмінність у положенні органів артикуляції.

2. Заповнити таблицю 2.

Таблиця 2

Види порушень вимови свистячих звуків

<i>Порушення вимови звуків</i>	<i>Характеристика</i>
Неточність у рухах, положеннях органів артикуляції	
Сигматизм	
Парасигматизм	
Міжзубна вимова	
Призубна вимова	
Губно-зубна вимова	
Бічна вимова	
Носовий сигматизм	

3. Заповнити таблицю 3.

Таблиця 3

Види свистячого парасигматизму при фонематичних порушеннях (за М. Фомічовою)

<i>Органи артикуляції, порушення</i>	<i>Порушення вимови звука [С] (свистячий парасигматизм) Заміна (змішування)</i>

		губно-зубний	призубний	Шиплячий
Губи				
Зуби				
язик	кінчик			
	спинка			
	бокові краї			
М'яке піднебіння				
Голосові зв'язки				
Повітряний струмінь				
Порушення звучання				
Виявлення порушень				

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Логопедична характеристика звуків [С] - [С'], [З] - [З'], [Ц] - [Ц'], [ДЗ] - [ДЗ'].
2. Визначити поняття «сигматизм» та «парасигматизм». Дати характеристику дефекту.
3. Назвати причини виникнення сигматизмів.
4. Перерахуйте характерні заміни свистячих звуків в мовленні.
5. Назвати види сигматизму. Дати характеристику кожному виду.
6. Причини виникнення «міжзубного сигматизму».
7. Дати характеристику губно-зубному і носовому сигматизмі.
8. Визначити різницю в промовлянні свистячих звуків в нормі і при боковому сигматизмі.

Література:

1. Богомоллова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомоллова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Г. А. Методика психолого - логопедического обследования детей с нарушениями речи / Г. А. Волкова, - Детство - Пресс, 2005.
3. Гегелия Н. А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н. А. Гегелия, - Владос, 2001.
4. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. И доп. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 680 с.
5. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.

6. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.

7. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, Ревуцька О. В. – К., 2009., - 160 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Історія розвитку поняття «сигматизм».

Лабораторне заняття № 8

Тема: Логопедична робота з виправлення сигматизма свистячих звуків.

Мета: Проаналізувати етап постановки, автоматизації та диференціації свистячих звуків. Навчитись підбирати мовленнєвий та наочний матеріал для кожного етапу корекції свистячих звуків.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Сформулювати задачі підготовчого етапу корекційної роботи. Підібрати артикуляційні вправи, які необхідно проводити з дитиною під час корекції промовляння свистячих звуків.

2. Визначити прийоми постановки свистячих звуків за підражанням. З'ясувати при яких видах свистячого сигматизма застосовують механічний спосіб постановки.

3. Замалювати логопедичний інструментарій для виправлення різних видів сигматизма свистячих звуків.

4. Підібрати предметні малюнки для групи свистячих звуку в наступних положеннях:

- звук на початку слова, всередині, наприкінці, в реченні, у тексті.

5. Навчатися користуватися зондами для виправлення вад свистячих звуків.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Логопедична характеристика звуків [С], [З], [Ц], [ДЗ] та їх м'яких форм.

2. Положення органів артикуляції при спотвореному промовлянні свистячих звуків.

3. Розглянути, проаналізувати положення органів артикуляції при міжзубному промовлянні (пояснити на прикладі будь якого порушення).

4. Розглянути та проаналізувати положення органів артикуляції при призубному промовлянні свистячих звуків.

5. Продемонструвати за допомогою логопедичного зонда виправлення міжзубного сигматизма свистячих звуків.

6. Продемонструвати за допомогою логопедичного зонда виправлення бокового сигматизма свистячих звуків.

7. Яка послідовність етапів автоматизації свистячих звуків?
8. Які ігри можуть використовуватись на логопедичних заняттях на етапі автоматизації свистячих звуків?
9. Основні вимоги до наочного та мовленнєвого матеріалу при корекції свистячих сигматизмів.
10. Особливість логопедичної корекції при поліморфному порушенні свистячих звуків.

Література:

1. Богомолова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомолова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Г. А. Методика психолого-логопедического обследования детей с нарушениями речи / Г. А. Волкова, - Детство - Пресс, 2005
3. Гегелия Н. А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н. А. Гегелия, - Владос, 2001.
4. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. И доп. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 680 с.
5. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
6. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.
7. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, Ревуцька О. В. – К., 2009., - 160 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Підібрати тексти, які рекомендовано використовувати для розвитку зв'язного мовлення при виправленні сигматизмів свистячих звуків.

Лабораторне заняття № 9

Тема: Особливості порушення шиплячих звуків.

Мета: Вивчити положення органів артикуляції при різних видах сигматизмів шиплячих звуків. З'ясувати причини виникнення дефекту.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Дати характеристику шиплячим звукам. Замалювати артикуляційні профілі звуків [Ш], [Ж], [Ч], [ДЖ]. Поясніть їх схожість і відмінності.
2. Схематично замалювати різні види порушення шиплячих звуків.
3. Заповнити таблицю 4.

Таблиця 4

Види порушень вимови шиплячих звуків

<i>Порушення вимови</i>	<i>Характерис</i>
-------------------------	-------------------

<i>звуків</i>	<i>тика</i>
Неточність у рухах, положеннях органів артикуляції	
Сигматизм шиплячих	
Парасигматизм шиплячих	
Міжзубна вимова	
Призубна вимова	
Губно-зубна вимова	
Бічна вимова	
Носовий сигматизм	
Щічна вимова	
Нижня вимова	
Задньоязикова вимова	

4. Заповнити таблицю 5.

Таблиця 5

Види шиплячого парасигматизму при фонематичних порушеннях (за М. Фомічовою)

<i>Органи артикуляції, порушення</i>		<i>Порушення вимови звука [Ш] (шиплячий парасигматизм) Заміна (змішування)</i>			
		<i>губно-зубний</i>	<i>призубний</i>	<i>шиплячий</i>	<i>свистячий</i>
губи					
зуби					
язик	кінчик				
	спинка				
	бокові краї				
М'яке піднебіння					
Голосові зв'язки					
Повітряний струмінь					
Порушення звучання					
Виявлення порушень					

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Описати статику (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні шиплячих звуків. Вкажіть подібність та відмінність звуків [Ш] і [Ж].
2. Описати статику (артикуляційний уклад) звуків [Ч] і [Щ]. Вкажіть їх подібність та відмінність.
3. Визначити поняття «сигматизм шиплячих» та «парасигматизм шиплячих» звуків. Дати характеристику дефекту.
4. Пояснити причини виникнення сигматизмів шиплячих звуків.
5. Перерахувати характерні заміни шиплячих звуків в мовленні дітей дошкільного віку.
6. Назвати види сигматизмів шиплячих звуків. Дати характеристику кожному виду.
7. Назвіть групи порушень мовлення у психолого - педагогічній класифікації (за Р. Левіною).
8. Які фонетико - фонематичні дефекти вимови шиплячих звуків вам відомі? Поясніть різницю між фонетичними і фонематичними дефектами звуковимови на прикладі шиплячих звуків.
9. Чи будуть порушені шиплячі звуки при вкороченій під'язиковій зв'язці?

Література:

1. Богомоллова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомоллова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Г. А. Методика психолого-логопедического обследования детей с нарушениями речи / Г. А. Волкова, - Детство-Пресс, 2005
3. Гегелия Н. А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н. А. Гегелия, - Владос, 2001.
4. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. И доп. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 680 с.
5. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
6. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.
7. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, Ревуцька О.В. – К., 2009., - 160 с.

Лабораторне заняття № 10

Тема: Логопедична робота з виправлення сигматизму шиплячих звуків.

Мета: Вивчити етап постановки, автоматизації та диференціації шиплячих звуків. Навчитись підбирати мовленнєвий та наочний матеріал для кожного етапу корекції.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Сформулювати задачі підготовчого етапу корекційної роботи. Підібрати артикуляційні вправи, які необхідно проводити з дитиною під час корекції промовляння шиплячих звуків.
2. Визначити прийоми постановки шиплячих звуків за підражанням. З'ясувати при яких видах сигматизму шиплячих звуків застосовують механічний спосіб.
3. Замалювати логопедичний інструментарій для виправлення різних видів сигматизму шиплячих звуків.
4. Підібрати предметні малюнки на всі шиплячі звуки в наступних положеннях:
 - звук на початку слова, всередині, наприкінці, в реченні, у тексті.
5. Навчатися користуватися зондами, які доцільно використовувати для виправлення вад шиплячих звуків.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Назвати основні принципи обстеження дітей з порушеннями звуковимови.
2. Розглянути та проаналізувати положення органів артикуляції при спотвореному промовлянні шиплячих, «щічна вимова».
3. Розглянути, проаналізувати положення органів артикуляції при спотвореному промовлянні шиплячих, «нижня вимова».
4. Розглянути та проаналізувати положення органів артикуляції при спотвореному промовлянні шиплячих, «задньоязикова вимова».
5. Продемонструвати за допомогою логопедичного зонда виправлення звуків [Ш], [Ж].
6. Продемонструвати за допомогою логопедичного зонда виправлення звуків [Ч], [ДЖ].
7. Згадати, які існують прийоми виправлення звука [Ш]. Розкажіть про особливості кожного прийому.
8. Чи потрібно обстежувати будову і рухомість артикуляційного апарату у випадках сигматизма шиплячих звуків? Якщо необхідно, то пояснити, в яких випадках і чому?
9. При яких видах сигматизмів шиплячих звуків необхідне обстеження фонематичного слуху? Навести приклади.
10. Які вправи необхідно запропонувати дитині у випадку порушення фонематичного слуху? Обґрунтуйте відповідь.

Література:

1. Богомоллова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомоллова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Г. А. Методика психолого-логопедического обследования детей с нарушениями речи / Г. А. Волкова, - Детство-Пресс, 2005

3. Гегелия Н. А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н. А. Гегелия, - Владос, 2001.

4. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. И доп. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 680 с.

5. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.

6. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.

7. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, Ревуцька О.В. – К., 2009., - 160 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Підібрати тексти, які рекомендовано використовувати під час автоматизації шиплячих звуків.

Лабораторне заняття № 11

Тема: Дефекти задньоязикових звуків.

Мета: Вивчити положення органів артикуляції при порушеннях задньоязикових звуків. З'ясувати причини виникнення дефекту.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Замалювати в зошит логопедичні профілі задньоязикових звуків (норма промовляння). Записати характеристику цих звуків.

2. Визначити схожість і різницю в положенні органів артикуляції при промовлянні звуків [К] – [Г] – [Х] – [Й]. Записати у зошит.

3. Розглянути та проаналізувати положення органів артикуляції при різних видах порушення задньоязикових звуків.

4. Заповнити таблицю 6.

Таблиця 6

Види порушень вимови задньоязикових звуків

<i>Види порушення</i>	<i>Характеристика</i>
Каппацизм	
Паракаппацизм	
Хітизм	
Парахітизм	
Гаммацизм	
Парагаммацизм	
Йотизм	
Заміна	
Глухе промовляння	

Питання для самопідготовки та контролю:

1. З'ясувати фонетичні і фонетико - фонематичні дефекти звуків [К], [Г], [Х] існують? Пояснити різницю між цими дефектами.
2. Дати опис статички звуків [Х], [Х'], [Й].
3. Описати динаміку утворення звуків [К], [К'], [Г], [Г']. Яка різниця в утворенні цих звуків?
4. Яка динаміка утворення звуків [Х], [Х'], [Й]? Чим вони відрізняються від звуків [К] і [Г], чим схожі?
5. До яких дефектів вимови голосних звуків призводять порушення звука [Й]?
6. Назвати причини виникнення порушень вимови задньоязикових звуків.
7. Перерахувати характерні заміни задньоязикових звуків в мовленні.
8. Назвати види порушень вимови задньоязикових звуків. Дати характеристику кожному виду.
9. Дайте визначення поняттям «каппацизм», «паракаппацизм», «гаммацизм», «хітизм», «йотизм».

Література:

1. Богомолова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А.И. Богомолова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. И доп. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 680 с.
3. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
4. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, Ревуцька О. В. – К., 2009., - 160 с.

Лабораторне заняття № 12

Тема: Логопедична робота з виправлення порушень вимови задньоязикових звуків.

Мета: Вивчити етап постановки, автоматизації та диференціації задньоязикових звуків. Навчитись підбирати мовленнєвий та наочний матеріал для кожного етапу корекції.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Сформулювати задачі підготовчого етапу корекційної роботи. Підібрати артикуляційні вправи, які необхідно проводити з дитиною під час корекції задньоязикових звуків.
2. Вивчити прийоми постановки задньоязикових звуків за підражанням. З'ясувати при яких видах порушення задньоязикових застосовують механічний спосіб.

3. Замалювати логопедичний інструментарій для постановки різних видів прущення задньоязикових звуків.
4. Підібрати предметні малюнки для виправлення вад задньоязикових звуку в наступних положеннях:
 - звук на початку слова, всередині, наприкінці, в реченні, у тексті.
5. Визначити за допомогою яких базових звуків відбувається корекція задньоязикових звуків.
6. Навчатися користуватися зондами для постановки задньоязикових звуків.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Назвати принципи обстеження звуковимови. Як вони реалізуються при обстеженні задньоязикових звуків?
2. Розглянути, проаналізувати положення органів при «капацізмі».
3. Розглянути, проаналізувати положення органів артикуляції при «хитизмі».
4. Розглянути та проаналізувати положення органів артикуляції при «гаммацізмі».
5. Розглянути та проаналізувати положення органів артикуляції при «йотизмі».
6. Продемонструвати за допомогою логопедичного зонда виправлення Г, [К].
7. Продемонструвати за допомогою логопедичного зонда виправлення [Х], [Й].
8. Визначити послідовність етапа автоматизації задньоязикових звуків.
9. В яких випадках при порушеннях вимови задньоязикових звуків необхідно обстежити фонематичний слух? Які вправи можна використовувати?
10. Перерахувати вправи для виявлення порушень будови, рухомості артикуляційного апарату при капацізмі.

Література:

1. Гегелия Н. А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н. А. Гегелия, - Владос, 2001.
2. Коноваленко В. В. Дидактический материал по коррекции произношения звуков [К] - [К'], [Г] - [Г'] - [Х] - [Х'] / В.В. Коноваленко, С.В. Коноваленко, - ГНОМ - ПРЕСС, 1999. – 60 с.
3. Коноваленко В. В. Коррекция произношения звука [Й]. Индивидуальная работа с детьми дошкольного и младшего школьного возраста / В.В. Коноваленко, С.В. Коноваленко, - ГНОМ и Д, 2000.
4. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи 2 / А. Я. Малярчук, - Литера, 2008, - 210 с.
5. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи. Дидактический материал. Часть 1 / А. Я. Малярчук, - Литера, ЛТД, - 2008 – 304 с.

6. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.

7. Туманова Т. В. Исправление произношения у детей. Дидактический материал. Учебно - методическое пособие для логопедов, воспитателей и родителей / Т. В. Туманова, - Гном – Пресс, 1999, - 96с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Самостійно підібрати дидактичний матеріал для обстеження вимови звуків [К] - [К'], [Г] - [Г'], [Х] - [Х'], [Й] і оформити його у вигляді спеціального альбому.

Лабораторне заняття № 13

Тема: Дефекти вимови звуків [Л] - [Л'], [Р] - [Р'] та їх види.

Мета: Вивчити положення органів артикуляції при порушеннях сонорних звуків. З'ясувати причини виникнення дефекту.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Дати характеристику приголосним звукам за усіма ознаками [Л] – [Л'], [Р]- [Р'].

2. Замалювати в зошиті логопедичні профілі звука [Л] і його м'якої форми, пояснити відмінність профілів. Дати порівняльну характеристику статички і динаміки утворення звуків [Л] - [Л'].

3. Охарактеризувати відмінності в утворенні звуку [Р] в нормі і при горловій вимові (велярний та увелярний ротацізм). Замалювати профілі. Проаналізувати і записати можливі причини горлової вимови звука [Р].

4. Скласти таблицю «Види порушень вимови звуків [Л], [Р].

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Яка динаміка (механізм) утворення звуків [Р], [Р'].

2. В якому віці при нормальному мовленнєвому розвитку в мовленні дітей з'являються звуки [Р] і [Л]? Чому вони формуються пізніше за інші?

3. При яких дефектах вимови звуку [Р] необхідна логопедична допомога дитині, яка не досягла п'ятирічного віку і чому?

4. Порівняйте статичку і динаміку утворення звуків [Р], [Д], [З], [Ж]. Чим вони схожі і чим відрізняються?

5. Які фонетичні і фонетико-фонематичні дефекти звуку [Л] ви знаєте? Пояснити різницю між ними.

6. Назвати і дати характеристику видам неправильної вимови звуку [Л].

7. Назвати фонетичні і фонетико - фонематичні дефекти звуку [Р]. Розкрити різницю між ними.

8. Охарактеризувати види неправильної вимови звуку [Р].

9. Назвати можливі причини порушення вимови звуків [Л] і [Р].

Література:

1. Богомолова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомолова, - Просвещение, 1979. - 209 с.
2. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. И доп. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 680 с.
3. Ляпидевский С. С. Расстройства речи у детей и подростков / С. С. Ляпидевский, - М., 1969.
4. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
5. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А. Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.
6. Шеремет М.К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, Ревуцька О. В. – К., 2009. - 160 с.
7. Щербакова Е. К. Сонорные звуки. Дидактические материалы по исправлению недостатков произношения у слабослышащих детей / Е. К. Щербакова, - Академия развития, 2006. - 80 с.

Лабораторне заняття № 14

Тема: Логопедична робота з виправлення порушень вимови приголосних звуків [Л] – [Л'], [Р] – [Р'].

Мета: Вивчити етап постановки, автоматизації та диференціації визначених звуків. Навчитись підбирати мовленнєвий матеріал на кожний етап.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Сформулювати задачі підготовчого етапу корекційної роботи. Підібрати артикуляційні вправи, які необхідно запропонувати дитині під час корекції сонорних звуків.
2. Визначити прийоми постановки сонорних звуків за підражанням (з опорою на аналізатори). З'ясувати при яких видах порушення сонорних звуків застосовують механічний спосіб.
3. Замалювати логопедичний інструментарій для виправлення різних видів порушення сонорних звуків.
4. Підібрати предметні малюнки на всі сонорні звуки в наступних положеннях:
 - звук на початку слова, всередині, наприкінці, в реченні, у тексті.
5. Визначити за допомогою яких базових звуків відбувається корекція сонорних звуків.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Назвати етапи обстеження мовлення дітей з дефектами вимови звуків [Л] і [Р].
2. Чи необхідно при наявності дефектів вимови звуків [Л] і [Р] обстежувати стан артикуляційної моторики, дихання і голосу?
3. В яких випадках порушення вимови звуків [Л] і [Р] необхідна перевірка стану фонематичного слуха?
4. Назвати задачі підготовчого етапу роботи з дітьми, які мають різні види ротацізма. Охарактеризувати особливості логопедичної роботи.
5. Описати прийоми, які можна використовувати при постановці звуків [Л], [Л']. Попередньо згадавши різницю в артикуляційних укладах цих звуків.
6. Розказати в якій послідовності ви будете закріплювати правильні звуки [Л], [Л'] в мовленні дитини.
7. Описати вправи для відпрацювання вібрації кінчика язика при формуванні звука [Р].
8. Описати прийоми, якими можна викликати правильну вимову звука [Р], і послідовність їх використання.
9. Як поставити звук [Р] з механічною допомогою? Якими зондами або пристосуваннями можна при цьому користуватись?
10. Чи буде відрізнятися процес автоматизації звука [Р] від процесу закріплення інших звуків?
11. Назвати види вправ для виявлення порушень будови рухомих частин артикуляційного апарату при різних видах ламбдацизмів і ротацизмів.
12. Дати характеристику прийомам постановки звука [Л] при двогубному, носовому, боковому ламбдацизмі, параламбдацизмі і при відсутності звука [Л] в мовленні дитини.

Література:

1. Гадасина Л. Я. Эффективное поурочное планирование коррекции произношения звуков [Р] и [Л] / Л.Я. Гадасина, О.Г. Ивановская, - Каро, 2009, - 211 с.
2. Кастюкевич М. В. Ярмарка звуков. Дидактический материал для коррекции произношения звуков [Л], [Л'], [Р], [Р'] / М. В. Кастюкевич, - Белый Ветер, 2011, - 71 с.
3. Коноваленко В.В., Коноваленко С.В. Альбомы по автоматизации свистящих, шипящих, сонорных звуков у детей. / В. В. Коноваленко, С. В. Коноваленко, - ГНОМ, 2007.
4. Лазоренко О. И. Альбомы для автоматизации произношения звуков [С], [З], [Ш], [Щ], [Ч], [Р], [Л] / О. И. Лазоренко, - Аркти, Айрис-Пресс, 2001-2006
5. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи. Дидактический материал. Часть 1 / А. Я. Малярчук, - Литера, ЛТД, - 2008 – 304 с.

6. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи 2 / А. Я. Малярчук, - Литера, 2008, - 210 с.
7. Перегудова Т. С., Османова Г. А. Вводим звуки в речь. Карточка для автоматизации звуков [Р], [Р'] / Т.С. Перегудова, Г. А. Османова – Каро, 2008. – 149 с.
8. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.
9. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
10. Спивак Е. Н. Речевой материал для автоматизации и дифференциации звуков у детей 5-7 лет. Звуки [С], [С'], [З], [З'], [Ц]. Звуки [Ш], [Ж], [Щ], звуки [Л], [Л'], [Р], [Р'] / Е.Н. Спивак, - Гном и Д, - 2007.
11. Ткаченко Т. А. Правильно произносим звук [Р] и [Л]. Логопедический альбом для детей 4-8 лет / Т. А. Ткаченко - Литур, Книгомир, 2011, - 48 с.
12. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, О. В. Ревуцька. – К., 2009., - 160 с.
13. Щербакова Е. К. Сонорные звуки. Дидактические материалы по исправлению недостатков произношения у слабослышащих детей / Е. К. Щербакова, - Академия развития, 2006, - 80 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Підібрати дидактичний матеріал (предметні і сюжетні картинки, вірші, казки, приказки, загадки, скороговки, ігри та іграшки) для обстеження звуків [Л] - [Л'], [Р] - [Р'] у дітей дошкільного віку.
2. Згадати послідовність етапів логопедичної роботи при корекції звуковимови. Охарактеризуйте кожний етап на прикладі виправлення спотворених звуків [Л] і [Р].

Лабораторне заняття № 15

Тема: Дефекти пом'якшення приголосних звуків.

Мета: Вивчити положення органів артикуляції твердих і м'яких звуків. З'ясувати причини виникнення дефекту.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Скласти таблицю твердих і м'яких звуків української мови.
2. Пояснити на прикладах, чим відрізняються характеристики твердих звуків від їх м'яких пар.
3. Замалювати профілі артикуляції звуків, які не мають м'якої пари, і звуків, які не мають твердої пари.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Пояснити на прикладах, чим відрізняються характеристики твердих звуків від їх м'яких пар.
2. Назвати пари м'яких і твердих приголосних звуків. Які звуки не мають парних звуків? Які приголосні завжди м'які?
3. Розказати, які дефекти твердості і м'якості приголосних звуків ви знаєте. Навести приклади.
4. Які дефекти твердості і м'якості приголосних звуків відносяться до дефектів фонематичних, а які до фонетичних? Пояснити чому.
5. Чи будуть відображатись дефекти твердості і м'якості приголосних звуків на стані писемного мовлення дитини в період навчання в школі? Якщо так, то чому?
6. Згадати принципи обстеження дітей з порушеннями звуковимови. Які з них є важливими для виявлення недоліків твердості та м'якості?
7. Дати відповідь на запитання: чи необхідно при дефектах твердості та м'якості приголосних звуків обстежувати будову і функції артикуляційного апарату? Обґрунтуйте відповідь.
8. Дати відповідь на запитання: чи необхідно при дефектах твердості та м'якості приголосних звуків обстежувати стан фізичного і фонематичного слуху?

Література:

1. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. И доп. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 680 с.
2. Лалаева Р. И., Парамонова Л. Г., Шаховская С. Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.
3. Лопатина Л. В., Серебрякова Н. В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб.: СОЮЗ, 2001. – 191 с.
4. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
5. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
6. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М. К. Шеремет, О. В. Ревуцька– К., 2009., - 160 с.

Лабораторне заняття № 16

Тема: Логопедична робота з виправлення порушень вимови м'яких і твердих звуків.

Мета: Вивчити етапи логопедичної роботи при порушеннях вимови м'яких і твердих звуків.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Скласти конспект заняття з обстеження мовлення при дефектах твердості та м'якості приголосних звуків.
2. Підібрати дидактичний матеріал для фронтального та індивідуального обстеження дітей з недоліками твердості та м'якості приголосних звуків.
3. Підібрати логопедичні ігри на диференціацію твердих і м'яких приголосних звуків.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Назвати задачі підготовчого етапу корекції недоліків пом'якшення приголосних звуків.
2. Назвати причини, які викликають недоліків твердості і м'якості приголосних звуків.
3. Чи необхідно при дефектах промовляння твердих і м'яких приголосних звуків працювати з дитиною над розвитком слухової диференціації?
4. Пояснити, які прийоми корекції недоліків твердості і м'якості приголосних побудовані за наслідуванням (зопорою на зоровий, слуховий, кінестетичний аналізатори).
5. Які прийоми корекції недоліків твердості і м'якості приголосних побудовані на використанні механічної допомоги?
6. Чому виправлення недоліків твердості і м'якості приголосних рекомендують починати зі звука [Т], [Д],[Н]?

Література:

1. Богомоллова А. И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А. И. Богомоллова, - Просвещение, 1979. - 209 с.
2. Гегелия Н. А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н. А. Гегелия, - Владос, 2001.
3. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. И доп. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 680 с.
4. Лалаева Р. И., Парамонова Л. Г., Шаховская С. Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.
5. Лопатина Л. В., Серебрякова Н. В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб.: СОЮЗ, 2001. – 191 с.
6. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
7. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
8. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М.К. Шеремет, О.В. Ревуцька– К., 2009., - 160 с.

Лабораторне заняття №17

Тема: Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ).

Мета: Визначити та проаналізувати симптоматику та причини виникнення вад усного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити та проаналізувати основні причини виникнення загального недорозвинення мовлення (ЗНМ) у дітей дошкільного віку.
2. Визначити особливості становлення лексико-граматичної сторони мовлення в онтогенезі. Відповідь оформити у вигляді таблиці.
3. Заповнити порівняльну таблицю 7.

Таблиця 7

Загальна характеристика мовлення у дітей дошкільного віку з різними рівнями ЗНМ

<i>Мовленнєва діяльність</i>	<i>I-й рівень ЗНМ</i>	<i>II-й рівень ЗНМ</i>	<i>III-й рівень ЗНМ</i>	<i>IV-й рівень ЗНМ</i>
Активний словник				
Пасивний словник				
Фонематичний слух				
Звуковимовляння				

4. Скласти план бесіди з батьками на тему «Профілактика порушень усного мовлення у дітей раннього віку».

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Визначити основні історичні етапи розвитку поняття загального недорозвинення мовлення (ЗНМ).
2. Дати визначення загальному недорозвиненню мовлення (ЗНМ).
3. Дайте загальну характеристику усному мовленню дітей дошкільного віку із ЗНМ.
4. В структурі яких складних мовних патологій може зустрічатися ЗНМ?
5. Визначити особливості психологічного розвитку дітей із ЗНМ.
6. Проаналізувати вплив ендогенного і екзогенного фактору на виникнення ЗНМ.
7. Особливості лексики на різних рівнях ЗНМ.
8. Особливості граматики на різних рівнях ЗНМ.
9. Особливості зв'язного мовлення на різних рівнях ЗНМ.

Література:

1. Волкова Л. С. Логопедия. Методическое наследие./Под ред. Л. С.Волковой.- Кн. V: Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи. - М., 2003.С. 125 — 191.
2. Жукова Н. С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: кн. для логопеда /Н. С.Жукова, Е. М.Мастюкова, Т. Б. Филичева.– Екатеринбург: АРД ЛТД, 1998.– 320с.
3. Левина Р. Е. Основы теории и практики логопедии /под ред. Р. Е. Левиной.– М.: Просвещение,1968.– 367с.
4. Правдина О. В Логопедия. -М.:Просвещение, 1969. - 310с.
5. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс / Юлія Валентинівна Рібцун. – К. : Освіта України, 2011. – 292 с.
6. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс.- 2013.- 108с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості пізнавальної сфери у дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Лабораторне заняття №18

Тема: Характеристика I рівня загального недорозвинення мовлення (ЗНМ).

Мета: Визначити та проаналізувати особливості порушення усного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ - I рівня.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити особливості усного мовлення у дітей дошкільного віку при I рівні ЗНМ. Заповнити особливості мовлення у вигляді таблиці 8.

Таблиця 8

Особливості мовлення дітей дошкільного віку із ЗНМ I рівня

<i>Звуковимова</i>	<i>Фонетичний слух</i>	<i>Лексика</i>	<i>Граматика</i>	<i>Зв'язне мовлення</i>

2. Записати основні напрямки обстеження дітей із I рівнем ЗНМ.
3. Підібрати мовленнєвий та дидактичний матеріал для обстеження стану лексики (пасивна, активна) дітей із ЗНМ - I рівня.
4. Розробити поради батькам для розвитку усного мовлення дітей із ЗНМ - I рівня.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Визначити методичні рекомендації щодо обстеження усного мовлення при ЗНМ - I рівня.
2. Особливості пасивного словника дітей із ЗНМ - I рівня.
3. Особливості активного словника дітей із ЗНМ - I рівня.
4. Визначити загальний стан мовленнєвого розвитку при ЗНМ - I рівня.
5. Дати характеристику фонетико-фонематичної сторони мовлення при ЗНМ - I рівня.
6. Яка психологічна особливість дітей дошкільного віку із ЗНМ - I рівня.
7. Визначити особливості збору анамнестичних даних у дітей із ЗНМ - I рівня.

Література:

1. Волкова Л. С. Логопедия. Методическое наследие. / Под ред. Л.С.Волковой.- Кн. V: Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи. - М., 2003.С. 125 — 191.
2. Волкова Л. С. Хрестоматия по логопеди. – 1-2 том. – М., 1999.
3. Жукова Н. С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: кн. для логопеда /Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б.Филичева.– Екатеринбург: АРД ЛТД, 1998. – 320с.
4. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
5. Правдина О. В Логопедия. -М.:Просвещение, 1969. - 310с.
6. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс.- 2013.- 108с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості емоційно – вольової сфери дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Лабораторне заняття №19

Тема: Загальна характеристика II рівня ЗНМ у дітей дошкільного віку.

Мета: Визначити та проаналізувати особливості мовленнєвого розвитку при ЗНМ - II рівня. Визначити основні напрямки обстеження дітей із ЗНМ - II рівня.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Проаналізувати особливості звукової та смислової сторони мовлення дітей II рівня ЗНМ. Заповнити таблицю 9.

Таблиця 9

**Особливості усного мовлення у дітей дошкільного віку
із ЗНМ II рівня**

<i>Звуковимова</i>	<i>Фонетичний слух</i>	<i>Лексика</i>	<i>Граматика</i>	<i>Зв'язне мовлення</i>

2. Визначити основні напрямки обстеження дітей дошкільного віку із ЗНМ - II рівня.

3. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для обстеження лексики та граматики у дітей дошкільного віку із ЗНМ - II рівня.

4. Розробити критерії оцінювання сформованості лексики при ЗНМ - II рівня.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Особливості пасивного словника дітей із ЗНМ - II рівня.

2. Особливості активного словника дітей із ЗНМ - II рівня.

3. Визначити методичні рекомендації щодо обстеження ЗНМ - II рівня.

4. Яка особливість мовленнєвого розвитку дітей при ЗНМ - II рівня?

5. Дати характеристику фонетико-фонематичної сторони мовлення при ЗНМ - II рівня.

6. Яка психологічна особливість дітей дошкільного віку із ЗНМ - II рівня?

7. Визначити особливості сприйняття та засвоєння звукового аналізу та синтезу у дітей дошкільного віку з визначеною патологією.

8. Вимоги до мовленнєвого та наочного матеріалу під час обстеження дітей з визначеною патологією.

Література:

1. Волкова Л.С. Логопедия. Методическое наследие./Под ред. Л.С.Волковой.- Кн. V: Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи. - М., 2003.С. 125 — 191.

2. Жукова Н. С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: кн. для логопеда /Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филичева. – Екатеринбург: АРД ЛТД, 1998.– 320 с.

3. Левина Р. Е. Основы теории и практики логопедии /под ред. Р. Е. Левиной.– М.: Просвещение,1968.– 367 с.

4. Правдина О.В Логопедия. -М.:Просвещение, 1969. - 310с.

5. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс / Юлія Валентинівна Рібцун. – К. : Освіта України, 2011. – 292 с.

6. Селиверстова В. И. Детская логопсихология: учеб.пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Спец.дошк.педагогика и

психологія» / [Денисова О.А. и др.] : под редакцией В. И.Селиверстова. – М.: Гуманитар.изд.центр ВЛАДОС, 2008. – 175 с. - (коррекционная педагогика).

7. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А.Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.

8. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс.- 2013.- 108с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості зорової та слухової пам'яті дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Лабораторне заняття № 20

Тема: Характеристика III рівня загального недорозвинення мовлення (ЗНМ).

Мета: Визначити та проаналізувати основну симптоматику третього рівня ЗНМ. Визначити основні напрямки обстеження дітей із ЗНМ - III рівня.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити симптоматику III рівня ЗНМ. Оформити у вигляді таблиці.

Таблиця 10

Особливості усного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня

<i>Звуковимова</i>	<i>Фонетичний слух</i>	<i>Лексика</i>	<i>Граматика</i>	<i>Зв'язне мовлення</i>

2. Записати основні напрями обстеження дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

3. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для обстеження лексики і граматики у дітей дошкільного віку із ЗНМ - III рівня.

4. Розробити критерії оцінювання граматики при ЗНМ - III рівня.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Особливості сформованості граматики у дітей із ЗНМ - III рівня.

2. Особливості сформованості зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ - III рівня.

3. Характеристика пасивного словника дітей дошкільного віку із ЗНМ - III рівня.

4. Дати характеристику сформованості звуковимови у дітей дошкільного віку із ЗНМ - III рівня.

5. Дати характеристику сформованості фонематичному слуху у дітей дошкільного віку із ЗНМ - III рівня.
6. Визначити основні методичні рекомендації щодо обстеження ЗНМ III рівня.
7. Яка психологічна особливість дітей дошкільного віку із ЗНМ - III рівня?

Література:

1. Волкова Л. С. Логопедия. Методическое наследие./Под ред. Л.С.Волковой.- Кн. V: Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи. - М., 2003.С. 125 — 191.
2. Жукова Н. С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников : кн. для логопеда /Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филичева. – Екатеринбург: АРД ЛТД, 1998.– 320с.
3. Левина Р.Е. Основы теории и практики логопедии / под ред. Р. Е. Левиной. – М. : Просвещение,1968. – 367 с.
4. Правдина О.В Логопедия. -М.:Просвещение, 1969. - 310с.
5. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс / Юлія Валентинівна Рібцун. – К. : Освіта України, 2011. – 292 с.
6. Селиверстова В.И. Детская логопсихология: учеб.пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Спец.дошк.педагогика и психология» / [Денисова О.А. и др.] : под редакцией В.И.Селиверстова. – М. : Гуманитар.изд.центр ВЛАДОС, 2008. – 175 с. - (коррекционная педагогика)
7. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс.- 2013.- 108с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості спілкування и міжособистісних стосунків дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Лабораторне заняття № 21

Тема: Характеристика IV рівня ЗНМ дітей дошкільного віку.

Мета: Визначити та проаналізувати основні симптоми, напрямки обстеження при ЗНМ - IV рівня.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити симптоматику IV рівня ЗНМ. Відповідь оформити у вигляді таблиці 11.

Таблиця 11

**Особливості усного мовлення у дітей дошкільного віку
із ЗНМ IV рівня**

<i>Звуковимова</i>	<i>Фонетичний слух</i>	<i>Лексика</i>	<i>Граматика</i>	<i>Зв'язне мовлення</i>

2. Записати основні напрямки обстеження дітей дошкільного віку із ЗНМ - IV рівня.

3. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ - IV рівня.

4. Розробити критерії оцінювання зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ - IV рівня.

5. Скласти профілактичну бесіду з батьками на тему: «Загальне недорозвинення мовлення як психолого-педагогічна проблема»

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Причини виникнення ЗНМ.

2. Дати загальну характеристику фонетико-фонематичній стороні мовлення при ЗНМ - IV рівня.

3. Особливості сформованості лексики у дітей дошкільного віку із ЗНМ IV рівня.

4. Особливості сформованості граматики у дітей дошкільного віку із ЗНМ - IV рівня.

5. Особливості сформованості зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ - IV рівня.

6. Особливості становлення звукової сторони мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ - IV рівня.

7. Яка психологічна особливість дітей дошкільного віку із ЗНМ - IV рівня.

Література:

1. Волкова Л. С. Логопедия. Методическое наследие./Под ред. Л. С.Волковой.- Кн. V: Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи. - М., 2003.С. 125 — 191.

2. Гегелия Н. А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н.А.гегелия, - Владос, 2001.

3. Левина Р. Е. Основы теории и практики логопедии / под ред. Р. Е. Левиной. – М. : Просвещение, 1968. – 367 с.

4. Лопатина Л. В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников/ Л.В. Лопатина, Н.В.Серебрякова. – СПб. : СОЮЗ, 2001. – 191 с.

5. Селиверстова В. И. Детская логопсихология: учеб.пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Спец.дошк.педагогика и психология» / [Денисова О.А. и др.] : под редакцией В. И.Селиверстова. – М. : Гуманитар.изд.центр ВЛАДОС, 2008. – 175 с. - (коррекционная педагогика)

6. Правдина О. В Логопедия. -М.:Просвещение, 1969. - 310с.

7. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс.- 2013.- 108с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості розуміння і продукування мовлення дітьми дошкільного віку із ЗНМ.

Лабораторне заняття № 22-23

Тема: Основні напрямки корекційної роботи при загальному недорозвиненню мовлення (ЗНМ) у дітей дошкільного віку.

Мета: Визначити основні напрямки корекційної роботи в різні періоди розвитку у дітей із ЗНМ. Проаналізувати основні розділи корекційного навчання дітей із ЗНМ.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Проаналізувати основні розділи програми корекційного навчання дітей із ЗНМ. Визначити основні напрямки корекційної роботи в різні періоди дошкільного навчання дітей із ЗНМ. Заповни таблицю 12.

Таблиця 12

Основні напрямки корекційної роботи при ЗНМ у дітей дошкільного віку

<i>Періоди</i>	<i>Напрямки</i>
Перший	
Другий	
Третій	

2. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для корекції звукової та фонетико-фонематичної сторони мовлення. Оформити у вигляді альбому.

3. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для корекції лексичної сторони мовлення. Оформити у вигляді альбому.

4. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для корекції граматичної сторони мовлення. Оформити у вигляді альбому.

5. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для корекції зв'язного мовлення. Оформити у вигляді альбому.

6. Підібрати мовленнєвий та наочний матеріал для корекції звукового аналізу та синтезу. Оформити у вигляді альбому.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Визначити принципи, які покладенні в основу корекційної роботи з дітьми із ЗНМ різного рівня?
2. Основні напрямки логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ.
3. Назвати характерні фонетичні помилки дітей із ЗНМ.
4. Визначити основні завдання корекційного навчання дітей із ЗНМ 3-4 років.
5. Визначити основні завдання корекційного навчання дітей із ЗНМ 5-7 років.
6. Визначити складності, які виникають у дітей із ЗНМ під час оволодіння грамотою.
7. Яким основним видам розповіді навчають дітей дошкільного віку із ЗНМ різного рівня.

Література:

1. Богомоллова А.И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А.И.Богомоллова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
2. Волкова Л.С. Логопедия. Методическое наследие./Под ред. Л.С.Волковой.- Кн. V: Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи. - М., 2003.С. 125 — 191.
3. Жукова Н. С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников : кн. для логопеда / Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филичева. – Екатеринбург : АРД ЛТД, 1998. – 320 с.
4. Лалаева Р.И., Парамонова Л.Г., Шаховская С.Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «логопедия». – М., 2012. – 216 с.
5. Левина Р.Е. Основы теории и практики логопедии / под ред. Р. Е. Левиной. – М. : Просвещение, 1968. – 367 с.
6. Правдина О.В Логопедия. -М.:Просвещение, 1969. - 310с.
7. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс / Юлія Валентинівна Рібцун. – К. : Освіта України, 2011. – 292 с.
8. Селиверстова В.И. Детская логопсихология: учеб.пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Спец.дошкол.педагогика и психология» / [Денисова О.А. и др.] : под редакцией В.И.Селиверстова. – М. : Гуманитар.изд.центр ВЛАДОС, 2008. – 175 с. - (коррекционная педагогика)
9. Смирнова И.А. Логопедический альбом для обстеждения лиц с выраженными нарушениями произношения / И.А.Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.
10. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс.- 2013.- 108с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Проаналізувати програму логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку із ЗНМ.

Лабораторне заняття № 24

Тема: Особливості формування фонематичного слуху в період онтогенезу.

Мета: Вивчити онтогенетичні особливості розвитку фонематичного слуху у дітей дошкільного віку. Проаналізувати основні етапи формування фонематичного слуху у дітей дошкільного віку.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Записати і оформити у вигляді таблиці особливості кожного етапу формування фонематичного слуху. Заповнити таблицю 13.

Таблиця 13

Характеристика етапів формування фонематичного слуху в період онтогенезу

<i>Етапи розвитку фонематичного слуху</i>	<i>Вік дитини</i>	<i>Характеристика етапу розвитку фонематичного слуху</i>

2. Проаналізувати і записати методичку виявлення порушень фонематичного слуху у дітей дошкільного віку під час логопедичного обстеження (на прикладі однієї групи звуків). Підібрати необхідний мовленнєвий і наочний матеріал.

3. Скласти профілактичну бесіду з батьками на тему «Необхідність розвитку фонематичного слуху у дітей в період дошкільного віку».

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Дати визначення і розкрити різницю між поняттями «фізіологічний слух», «слухова увага», «фонематичний слух».
2. Дати характеристику I етапу формування фонематичного слуху.
3. Дати характеристику II етапу формування фонематичного слуху.
4. Дати характеристику III етапу формування фонематичного слуху.
5. Дати характеристику IV етапу формування фонематичного слуху.
6. Дати характеристику V етапу формування фонематичного слуху.
7. Дати характеристику VI етапу формування фонематичного слуху.
8. Визначити роль фізіологічного слуху та фонематичного слуху під час формування усного мовлення дитини.

Література:

1. Бушуева, Л. С. Игра как средство развития фонематического слуха при обучении грамоте [Текст] / Л. С. Бушуева // Начальная школа плюс до и после : Научно-методический и психолого-педагогический журнал. - 2011. - N 8. - С. 45-47.
2. Волкова Л. С. Логопедия. - М.: Владос, 1999.
3. Волкова Л. С. Хрестоматия по логопедии. - 1 –2 том. - М., 1999.
4. Кушнир, Н. М. Пропуск, замена, искажение - основные ошибки в начальной школе [Текст] : (Из опыта работы) / Н. М. Кушнир // Начальная школа плюс до и после : Научно-методический и психолого-педагогический журнал. - 2011. - N 8. - С. 48-50.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Вікові межі і умови формування фонематичного слуху.

Лабораторне заняття № 25

Тема: Загальна характеристикам фонетико - фонематичного недорозвинення мовлення (ФФНМ) у дітей дошкільного віку

Мета: Розглянути види мовленнєвого порушення. Проаналізувати основні форми порушення та причини виникнення ФФНМ.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Проаналізувати і визначити основні причини виникнення ФФНМ у дітей логопатів дошкільного віку.
2. Записати у вигляді таблиці симптоматику різних ступенів порушення фонематичного слуху у дітей при ФФНМ. Заповнити таблицю 14

Таблиця 14

Симптоматика фонетико фонематичного недорозвитку мовлення дітей дошкільного віку

<i>Легкий ступінь порушення</i>	<i>Середній ступінь порушення</i>	<i>Глибокий фонематичний недорозвиток</i>

3. Визначити та записати особливості звукопромовляння дітей дошкільного віку із різними ступеннями порушення при ФФНМ.
4. Скласти бесіду на тему «Вплив фонематичних процесів на формування писемного мовлення старших дошкільників у період підготовки до шкільного навчання».

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Особливості становлення звуковимови в період онтогенезу.
2. Онтогенез розвитку фонематичного слуху.
3. Причини порушення фонематичного слуху у дітей раннього віку.
4. Дайте визначення поняттю ФФНМ.
5. Охарактеризуйте мовленнєвий розвиток дітей з ФФНМ старшого дошкільного віку.
6. Охарактеризуйте особливості просодичних компонентів мовлення у дітей із ФФНМ.
7. В чому полягає принцип попереджувального підходу до дітей дошкільного віку з ФФНМ.
8. Розкрийте вплив фонетико - фонематичного недорозвинення на засвоєння письма і читання дітей дошкільного віку.
9. Пояснити залежність формування звукопромовляння у дітей раннього віку, від рівня сформованості фонематичного слуху.

Література:

1. Бушуева Л. С. Игра как средство развития фонематического слуха при обучении грамоте [Текст] / Л. С. Бушуева // Начальная школа плюс до и после : Научно-методический и психолого-педагогический журнал. - 2011. - N 8. - С. 45-47.
2. Волкова Л.С. Хрестоматия по логопедии. - 1 –2 том. - М., 1999.
3. Кушнир Н. М. Пропуск, замена, искажение - основные ошибки в начальной школе [Текст] : (Из опыта работы) / Н. М. Кушнир // Начальная школа плюс до и после : Научно-методический и психолого-педагогический журнал. - 2011. - N 8. - С. 48-50.
4. Логопедия: ученик для студ. дефект. фак.пед. высш. учеб. заведений/ под. ред. Л.С. Волковой.- ВЛАДОС, 2008.- 703с. ил.- (Коррекционная педагогика)
5. Пятниця Т.В. Логопедия в таблицах и схемах.- Минск: Аверсэв,2006.- (в помощь логопеду)
6. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – К., 2012. – 258 с.

Теми для самостійного опрацювання:

- 1 Доповідь на тему: «Світ звуків. Слух фізіологічний, музичний, фонематичний».

Лабораторне заняття №26

Тема: Обстеження дітей дошкільного віку при порушення фонетико-фонематичних процесів.

Мета: Визначити основні напрямки обстеження дітей з ФФНМ. Навчитись підбирати наочний і мовленнєвий матеріал для обстеження.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Запишіть основні напрямки обстеження дітей з ФФНМ з урахуванням віку і інтелекту дітей.
2. Складіть мовленнєву картку обстеження дітей з ФФНМ різних вікових груп.
3. Підберіть мовленнєвий та наочний матеріал, який доцільно використовувати під час обстеження дітей із ФФНМ старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Оформіть у вигляді папки.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Назвіть шість етапів формування фонематичного слуху.
2. Дати характеристику етапу формування звукового аналізу і синтезу у дітей в період підготовки до школи.
3. Онтогенез формування фонематичного слуху.
4. Роль батьків і мовленнєвого оточення в період розвитку і формування фонематичних процесів у дітей дошкільного віку.
5. Назвіть принципи формування звукової сторони мовлення у дітей с ФФНМ.
6. Особливість ігрової діяльності у дітей при ФФНМ.
7. Визначити особливості психічної діяльності у дітей при ФФНМ.

Література:

1. Бушуева Л. С. Игра как средство развития фонематического слуха при обучении грамоте [Текст] / Л. С. Бушуева // Начальная школа плюс до и после : Научно-методический и психолого-педагогический журнал. - 2011. - N 8. - С. 45-47.
2. Волкова Л. С. Хрестоматия по логопедии. - 1 –2 том. - М., 1999.
3. Кушнир Н. М. Пропуск, замена, искажение - основные ошибки в начальной школе [Текст] : (Из опыта работы) / Н. М. Кушнир // Начальная школа плюс до и после : Научно-методический и психолого-педагогический журнал. - 2011. - N 8. - С. 48-50.
4. Логопедия: ученик для студ. дефект. фак..пед. высш. учеб. заведений/ под.. ред.. Л. С. Волковой.- ВЛАДОС, 2008.- 703с. ил.- (Коррекционная педагогика)
5. Программа логопедической работы по преодолению фонетико-фонематического недоразвития у детей / Т. Б. Филичева, Г. В. Чиркина и др.

Рекомендовано Ученым Советом ГНУ «Институт коррекционной педагогики Российской академии образования»

6. Пятница Т. В. Логопедия в таблицах и схемах.- Минск: Аверсэв,2006.- (в помощь логопеду)

7. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – К., 2012. – 258 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Розробіть методичні рекомендації для батьків, які мають дітей із ФФНМ.

Лабораторне заняття № 27-28

Тема: Основні напрямки і етапи корекційної роботи з дітьми дошкільного віку при ФФНМ.

Мета: Визначити і проаналізувати основні напрямки і етапи корекційно-розвивального навчання з дітьми із ФФНМ.

Завдання для самостійної роботи на заняття:

1. Визначити і записати основні напрямки корекційно – педагогічної роботи з дітьми –логопатами при ФФНМ.

2. Визначити і записати у зошит загальні вимоги до проведення логопедичних занять при ФФНМ.

3. Вирішити логопедичну задачу. Підібрати мовленнєвий і наочний матеріал відповідно до структури мовленнєвого дефекту.

4. Визначити перелік питань по лікувально-профілактичній роботі з ФФНМ.

5. Складіть схему послідовності роботи над звуками.

6. Скласти конспект занять по постановці звука (на вибір).

7. Записати основні вимоги до мовленнєвого та наочного матеріалу при роботі з дошкільниками із ФФНМ.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Задачі логопеда під час обстеження дитини з ФФНМ.

2. Назвати основні напрямки логопедичної роботи з розвитку лексичної сторони мовлення.

3. Назвати основні напрямки логопедичної роботи з розвитку граматичної сторони мовлення.

4. Назвати основні напрямки логопедичної роботи з розвитку зв'язного мовлення.

5. В чому полягає корекційна робота над голосом?

6. Особливості виправлення звуковимови при ФФНМ.

7. Визначити і продемонструвати вправи на формування мовленнєвого дихання.
8. Послідовності роботи над звуками при ФФНМ.
9. Особливості розвитку фонематичного аналізу та синтезу у дітей із ФФНМ.

Література:

1. Крутій К. Л. Формування корекційного правильного мовлення в дітей дошкільного віку / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПІС” ЛПД, 2004. – 390 с.
2. Крутій К. Л. Вчимося мови та розмови, або Українська разом із матусею / К. Л. Крутій, Н. А. Лопатинська, Н. В. Маковецька. – Запоріжжя: Просвіта, 2001. – 336 с.
3. Лалаева Р. И. Нарушения речи и их коррекция у детей с задержкой психического развития / Р. И. Лалаева, Н. В. Серебрякова, С. В. Зорина. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2003. – 304 с. (Учеб. Пособие для студ. Высш. Учеб. Заведений).
4. Лалаева Р. И. Формирование правильной разговорной речи у дошкольников / Р. И. Лалаева, Н. В. Серебрякова. – Ростов н/Д: «Феникс», СПб: «союз», 2004. – 224 с.
5. Меньшикова С. В. Коррекция заикания у детей. Практическое пособие для логопедов и родителей. – Казань: «Лиана», 1999. – 112 с.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості становлення фонематичного слуху у дітей з вадами інтелекту.

Лабораторне заняття № 29-30

Тема: Ринологія – складна мовленнєва вада.

Мета: Розглянути види, форми, причини виникнення різних форм ринології.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначити і записати види ринології.
2. У вигляді таблиці, записати основні причини виникнення різних форм ринології у дітей дошкільного віку.
3. Скласти таблицю немовленнєвої та мовленнєвої симптоматики при різних формах ринології.
4. Розробити анкети для батьків діти яких страждають на ринологію (збір анамнезу, питання профілактики наслідків захворювання).
5. Користуючись логопедичним профілем, замалювати в зошиті положення органів артикуляції при промовлянні звука [Ш] у дитини в нормі і при ринології, визначити різницю.

6. Замалювати положення органів артикуляції при промовлянні звуків [Л] [Р] в нормі і у дітей з піднебінною патологією.

7. Визначити вплив розщелени губи і піднебіння на загальний та мовленнєвий розвиток дітей.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Психологічна особливість дітей з різними формами ринолалії.
2. Визначення ринолалії як мовленнєвого порушення.
3. Класифікація ринолалії.
4. Назвати причини вродженої та набутої відкритої органічної ринолалії.
5. Назвати причини виникнення функціональної ринолалії.
6. Назвати причини виникнення закритої форми ринолалії.
7. Чому діти з вродженою піднебінною патологією частіше хворіють запаленнями легенів, респіраторними захворюваннями?
8. Визначити причини порушення слуху у дітей з вродженими розщелинами піднебіння.
9. Назвати мовленнєву симптоматику при ринолалії.
10. Дати характеристику органічній відкритій ринолалії.

Література:

1. Волосовец Т. В. Особенности общения детей дошкольного возраста с врожденными расщелинами неба. СПб., 2001
2. Лалаева Р. И., Парамонова Л. Г., Шаховская С. Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.
3. Лопатина Л. В., Серебрякова Н.В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб.: СОЮЗ, 2001. – 191 с.
4. Логопедия: ученик для студ. дефект. фак. пед. высш. учеб. заведений/ под. ред. Л. С. Волковой.- ВЛАДОС, 2008.- 703с. ил.- (Коррекционная педагогика)
5. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
6. Ермакова Н. Н. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков.- М., 1988.
7. Ипполитова А. Г. Открытая ринолалия. - М., 1983.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості формування імпресивного мовлення у дітей з ринолалією.

Лабораторне заняття № 31

Тема: Логопедичне обстеження дітей з різними формами ринолалії.

Мета: Визначити основні етапи та напрямки обстеження дітей з різними формами ринолалії та методики обстеження фонетико – фонематичних процесів у ринолаліків.

Завдання для самостійної роботи:

1. Запишіть основні етапи обстеження дітей з різними формами ринолалії.
2. Приведіть приклад і запишіть вправи на обстеження дихання дітей з різними формами ринолалії.
3. Запропонуйте завдання на визначення стану сформованості фонематичного слуху у дітей з різними видами ринолалії.
4. Підберіть мовленнєвий та наочний матеріал для обстеження звуковимови у дітей з різними формами ринолалії.
5. Складіть мовленнєву картку при первинному обстеженні дітей з різними формами ринолалії.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Визначіть мету, завдання та принципи обстеження дітей з ринолалією.
2. Проаналізуйте стан емоційно-вольової сфери у дітей з різними формами ринолалії.
3. Особливості мовлення дітей із закритою формою ринолалії.
4. Особливості мовлення дітей із органічної відкритою формою ринолалією.
5. Особливості фізіологічних процесів у дітей із вродженою відкритою ринолалією (дихання, ковтання).
6. Анатомо-фізіологічні особливості піднебіноглоткового апарату в нормі та при патології.
7. Профілактична робота з батьками (напрямки роботи).

Література:

1. Волосовец Т. В. Особенности общения детей дошкольного возраста с врожденными расщелинами нёба. СПб., 2001
2. Лалаева Р. И., Парамонова Л. Г., Шаховская С. Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.
3. Лопатина Л. В., Серебрякова Н.В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб.: СОЮЗ, 2001. – 191 с.
4. Логопедия: ученик для студ. дефект. фак. пед. высш. учеб. заведений/ под. ред. Л. С. Волковой.- ВЛАДОС, 2008.- 703с. ил.- (Коррекционная педагогика)
5. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.

6. Ермакова Н. Н. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков.-М.,1988.

7. Ипполитова А. Г. Открытая ринолалия. - М., 1983.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Особливості імпресивне мовлення дітей з ринолалією.

Лабораторне заняття № 32

Тема: Корекційна робота при ринолалії.

Мета: Розібрати основні моменти корекційно - педагогічної впливу на дітей з вродженою піднебінною патологією.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити основні напрямки корекційно - лікувальної роботи з ринолаліками при органічній відкритій формі верхньої губи та м'якого піднебіння.

2. Визначити і записати у зошит основні напрямки логопедичного впливу на дітей при закритій формі ринолалії.

3. Визначити основні вимоги до логопедичних занять (артикуляційні вправи, дихання, моторика, тощо) в процесі виправлення вад звуковимови у дітей з органічною відкритою ринолалією.

4. Скласти схему послідовності логопедичних вправ при корекції звуковимови у дітей з органічним ураженням м'якого піднебіння.

5. Складіть схему послідовності роботи над звуками.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Задачі логопеда в доопераційний етап логопедичної роботи.

2. Задачі логопеда в після операційний етап логопедичної роботи.

3. В чому полягає робота над диханням?

4. В чому полягає корекційна робота над голосом?

5. Особливості виправлення звуковимови при ринолалії.

6. Особливості міжособистісних стосунків дітей ринолаліков з однолітками.

7. Вплив органічного ураження м'якого піднебіння на розвиток емоційно-вольової сфери дітей - ринолаліків.

Література:

1. Лалаева Р. И., Парамонова Л.Г., Шаховская С.Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.

2. Лопатина Л. В., Серебрякова Н.В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб.: СОЮЗ, 2001. – 191 с.

3. Памонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.

4. Ермакова Н. Н. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков.-М.,1988.

5. Ипполитова А. Г. Открытая ринолалия. - М., 1983.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Визначити перелік питань щодо лікувально- профілактичній роботі з ринолаліками.

Лабораторне заняття № 33

Тема: Методика проведення логопедичного масажу та логопедичних занять при ринолалії.

Мета: Розібрати основні моменти корекційно - педагогічної впливу на дітей з вродженою піднебінною патологією.

Завдання для самостійної роботи на занятті:

1. Визначити і записати у зошит загальні вимоги до проведення логопедичного масажу при різних формах ринолалії.

2. Опрацювати техніку логопедичного масажу з урахування патології при ринолалії.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Вимоги до проведення логопедичного масажу при органічній відкритій формі ринолалії.

2. Особливості медичного супроводу дітей – ринолаліків.

3. Стан м'язової та кісткової системи у дітей з органічною формою ринолалії.

4. Особливість і вимоги проведення артикуляційної гімнастики при різних формах ринолалії.

5. Робота над мовленнєвим диханням в різні періоди корекційної роботи.

6. Нетрадиційні методи корекції при різних формах ринолалії.

7. Особливості емоційно- вольової сфери дітей при органічній відкритій формі ринолалії.

8. Послідовність постановки звуків при органічній формі ринолалії.

9. Робота з батьками дітей з вродженою розщелиною м'якого піднебіння.

Література:

1. Лалаева Р.И., Парамонова Л.Г., Шаховская С.Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.

2. Лопатина Л. В., Серебрякова Н.В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб.: СОЮЗ, 2001. – 191 с.

3. Памонова Л.Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.

4. Ермакова Н. Н. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков.-М.,1988.

5. Ипполитова А.Г. Открытая ринолалия. - М., 1983.

Теми для самостійного опрацювання:

1.Напишіть реферат на тему «Структура дефекту при ринолалії». Згадайте, які симптоми носять первиний характер і які являються вторинним порушенням.

Лабораторне заняття № 34

Тема: Дизартрія. Загальна характеристика та симптоматика порушення.

Мета: Ознайомитись із загальною характеристикою та симптоматикою різних форм дизартрії.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначити і записати у вигляді таблиці форми дизартрії та причини їх виникнення.

2. Записати у вигляді таблиці симптоматику різних форм дизартрії.

3. Користуючись логопедичним профілем, замалювати в зошиті положення органів артикуляції при промовлянні приголосних звуків у дітей з дизартричними розладами, враховуючи структуру мовленнєвого дефекту.

4. Згадайте характеристику дислалії, ринолалії та дизартрії, співставте ці порушення. Заповніть таблицю 15.

Таблиця 15

Порівняльна характеристика різних мовленнєвих порушень з дизартрією

№	Параметри для порівняння видів патології мовлення.	Дислалія	Ринолалія	Дизартрія
1.	Порушення звукопромовляння			
2.	Порушення голосу			
3.	Порушення дихання			
4.	Порушення темпу і ритму мовлення			
5.	Порушення всієї звукової сторони мовлення			

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Дайте визначення поняттю дизартрія.
2. Визначити причини виникнення дизартрії.
3. Механізми дизартрії (клініко-фізіологічний аспект).
4. Класифікація дизартрії.
5. Клініко-психологічна характеристика дітей із дизартрією.
7. В чому різниця між дизартрією та дислалією?
8. Основні прояви стертої форми дизартрії та її патогенез.
9. Історія вивчення дизартричних розладів.

Література:

1. Бадалян А. О. Детская невропатология. – М.: Медицина, 1975.
2. Большая энциклопедия / Под ред. Б. В. Петровского. – Изд.-е 3-е. – М.: Сов. энцикл-я, 1977.
3. Винарская Е. Н., Пулатов А. М. Дизартрия и её диагностирование. Значение в клинике очаговых поражений мезга. – Ташкент, 1973.
4. Логопедия. / Под ред. Л. С. Волковой и др. – М.: ВЛАДОС, 1999.
5. Основы теории и практики логопедии. / Под ред. Р. Е. Левиной. – М., 1968.
6. Понятийно-терминологический словарь логопеда / Под ред. В. И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997.
7. Правдина О. В. Логопедия. – М., 1973.
8. Хрестоматия по логопедии / Под ред. В. И. Селивёрстова и Л. С. Волковой – М., 1997.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Психолого – педагогічна характеристика дітей з дизартрією.

Лабораторне заняття № 35

Тема: Дизартрія. Форми дизартрії за локалізацією пошкодження ЦНС.

Мета: Дати характеристику формам дизартрії, навчитися диференціювати різні форми дизартрії.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дайте характеристику стертої форми дизартрії. Заповнити таблицю.

Таблиця 16

Характеристика стертої форми дизартрії

<i>Загальна, дрібна та артикуляційна моторика</i>	<i>Просодична сторона мовлення</i>	<i>Фонематичне сприйняття, аналіз та синтез</i>	<i>Лексико-граматична будова мовлення</i>	<i>Звуковимова</i>	<i>Слухова та зорова пам'ять</i>

2. Дайте характеристику коркової дизартрії. Назвіть порушення звуковимови.

3. Зробіть порівняльну характеристику бульбарної дизартрії та псевдобульбарної дизартрії. Заповніть таблицю №17.

Таблиця № 17

Порівняльна характеристика бульбарної та псевдобульбарної дизартрії

<i>Характеристика</i>	<i>Бульбарна дизартрія</i>	<i>Псевдобульбарна дизартрія</i>
Парез чи параліч м'язів		
Характер порушення мовленнєвої моторики		
Порушення артикуляційної моторики		
Специфіка порушення звукопромовляння		
Елементи спастичності		

4. Порівняйте екстрапірамідну та мозочкову види дизартрії.

5. Перерахувати можливі мовленнєві та немовленнєві порушення при різних дизартричних розладах.

6. Замалювати у зошит дефекти будови артикуляційного апарату, які виникають при дизартрії. Зробити відповідні позначки.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Назвіть синдроми порушення при різних видах дизартрії.
2. Чому при дизартрії важко оцінити стан фонематичного слуху та лексико-граматичної сторони мовлення?
3. Охарактеризуйте псевдобульбарну дизартрію.
4. Структура дефекту при стертій формі дизартрії.
5. Особливості звукопромовляння у дітей зі стертою формою дизартрії.
6. Загальна характеристика бульбарної дизартрії.
7. Чим ви можете пояснити наявність у дитини з дизартрією фонетичних та фонематичних порушень звукопромовляння?

Література:

1. Асыкина А. Н. Коррекция апраксических расстройств двигательной функции у детей имеющих дизартрию. // Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов./ Ростов-на-Дону, «Феникс», 2002.
2. Беденко Г. В., Поваляева М.А. Логоритмические занятия в старших группах для детей с дизартрией. // Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов./Ростов-на-Дону, «Феникс», 2002.

3. Смирнова И. А. Логопедическая диагностика, коррекция и профилактика нарушений речи у дошкольников. Алалия, дизартрия, ОНР. // С.-П., «Детство-Пресс», 2004.

4. Логопедия: учебник для студ. дефект. фак. пед. высш. учеб. заведений/ под. ред. Л. С. Волковой.- ВЛАДОС, 2008.- 703с. ил.- (Коррекционная педагогика)

5. Лопатина Л. В. Характеристика и структура речевого дефекта у дошкольников со стёртой дизартрией. Особенности механизмов, структуры нарушений речи и их коррекции у детей с интеллектуальной, сенсорной и двигательной недостаточностью. – СПб., 1996.

6. Токарева О. А. Дизартрии.// Расстройства речи у детей и подростков/ Под общ. ред. С. С. Ляпидевского. М., 1969. стр. 144 – 155

Теми для самостійного опрацювання:

1. Принципи логопедичної роботи з дітьми. Розкажіть, як принцип комплексного підходу реалізується в роботі з дітьми дизартриками. Приведіть приклади.

Лабораторне заняття № 36

Тема: Методика логопедичного обстеження дітей із дизартрією.

Мета: Вивчити методи обстеження дітей з різними формами дизартрії, написати прийоми ранньої діагностики.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначити і записати прийоми ранньої діагностики дітей із дизартрією.
2. Охарактеризуйте основні етапи обстеження дітей з різними формами дизартрії.
3. Підберіть ігрові вправи для обстеження моторних функцій дітей з різними формами дизартрії.
4. Підберіть мовленнєвий та наочний матеріал для обстеження звуковимови у дітей з різними формами дизартрії.
5. Скласти карту обстеження враховуючи всі можливі порушення у дітей з різними формами дизартрії.
6. Назвіть основні прийоми обстеження м'язів мовленнєвого апарату при дизартрії.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Назвати провідні принципи при обстеженні дітей з дизартрією.
2. В чому полягає комплексний підхід при подоланні дизартрії?
3. Розвиток ігрової діяльності та міжособистісних відносин дітей з дизартрією.
4. В чому полягає стерта форма дизартрії, як окреме захворювання так і в структурі дефекту іншої патології?

5. Назвати периферичні форми дизартрії.
6. Охарактеризувати синдроми підкоркової дизартрії.
7. Розкрийте поняття «анортрія», дайте клініко-психолого-педагогічну характеристику дітей з анортрією.

Література:

1. Бадалян А. О. Детская невропатология. – М.: Медицина, 1975.
2. Большая энциклопедия / Под ред. Б. В. Петровского. – Изд.-е 3-е. – М.: Сов. энцикл-я, 1977.
3. Винарская Е. Н., Пулатов А. М. Дизартрия и её диагностирование. Значение в клинике очаговых поражений мозга. – Ташкент, 1973.
4. Логопедия. / Под ред. Л. С. Волковой и др. – М.: ВЛАДОС, 1999.
5. Основы теории и практики логопедии. / Под ред. Р. Е. Левиной. – М., 1968.
6. Понятийно-терминологический словарь логопеда / Под ред. В. И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997.
7. Правдина О. В. Логопедия. – М., 1973.
8. Хрестоматия по логопедии / Под ред. В. И. Селивёрстова и Л. С. Волковой – М., 1997.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Порівняйте визначення дислалії в працях М.Е. Хватцева, О.В.Правдиной, О.А. Токаревой. Визначте їх подібності і відмінності.

Лабораторне заняття № 37 - 38

Тема: Етапи логопедичної роботи при різних формах дизартрії у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Мета: Розглянути етапи логопедичної роботи при дизартрії. Визначити структуру дефекта при дизартрії, вплив порушення дихання та формування мовлення та на загальний розвиток дитини.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначити і записати основні етапи корекційної роботи при різних формах дизартрії.
2. Підібрати і записати вправи на корекцію дихання при дизартричних розладах.
3. Підібрати і записати артикуляційні вправи для корекції спастичності та слабкості м'язів артикуляційного апарату у дітей дизартриків.
4. Розробіть і запишіть комплекс вправ для розвитку голоса у дітей дизартриків.
5. Підберіть мовленнєвий та наочний матеріал для корекції звуковимови у дітей з різними формами дизартрії.

6. Підберіть предметні картинки для роботи над граматичною будовою мовлення. Підберіть питання до наочного матеріалу, який спрямований на формування різних відмінкових форм іменників і прикметників, у дітей дизартриків старшого дошкільного віку.

7. Підібрати корекційні вправи для формування просторового мислення у дітей з дизартричними розладами.

Питання для самопідготовки та контролю:

1. Визначення дизартрії як мовленнєвого порушення.
2. Класифікація різних форм дизартрії.
3. Причини виникнення різних форм дизартрії.
4. Механізм дихання у дітей при дизартрії.
5. Пояснити зв'язок неповноцінного мовлення у дітей при дизартрії з розвитком психічних функцій.
6. Які із дефектів будови артикуляційного апарату спостерігаються у дітей з дизартричними розладами?
7. Положення органів артикуляції при промовлянні голосних звуків у дітей з дизартрією.
8. Ігрові вправи на логопедичних заняттях.
9. Особливість роботи з батьками дітей - дизартриків.

Література:

1. Лалаева Р. И., Парамонова Л. Г., Шаховская С. Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.
2. Лопатина Л. В., Серебрякова Н.В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб.: СОЮЗ, 2001. – 191 с.
3. Парамонова Л. Г. Логопедия для всех. – СПб.: Питер, 2004. – 352 с.
4. Волкова Л. С.: Логопедия: Методическое наследие: Кн. I: Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалия / Л. С. Волкова, - Владос, 2007, - 224 с.
5. Волкова Г. А. Методика психолого-логопедического обследования детей с нарушениями речи / Г. А. Волкова, - Детство-Пресс, 2005

Теми для самостійного опрацювання:

1. Користуючись літературою, вивчити структуру порушення мовлення і дихання при дизартрії.
2. Особливість фізіотерапевтичного впливу при дизартричних розладах.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Дислалія: причини, класифікація, види. форми.
2. Симптоматика і причина виникнення механічної дислалії.
3. Симптоматика і причини виникнення акустико-фонематичної форми дислалії.
4. Симптоматика і причини виникнення артикуляторно - фонематичної форми дислалії.
5. Психолого – педагогічна характеристика дітей дошкільного віку з порушеннями звукової сторони мовлення.
6. Дефекти зубо – щелепних аномалій розвитку.
7. Методика індивідуального обстеження звукової сторони мовлення.
8. Методика обстеження фонематичного слуху.
9. Методика обстеження дрібної моторики.
10. Методика обстеження артикуляційної моторики.
11. Особливості корекційного впливу при порушенні дрібної моторики пальців рук.
12. Особливості корекційного впливу при порушенні фонематичного сприйняття у дітей з порушеннями звуковимови.
13. Значення корекційного розвитку загальної та мовленнєвої моторики у дітей логопатів.
14. Консультування батьків та профілактика мовленнєвих порушень в сім'ї та дитячому закладі.
15. Дати визначення основним етапам логопедичної роботи.
16. Особливості логопедичної роботи на підготовчому етапі корекції.
17. Особливості логопедичної роботи на етапі постановки звуку.
18. Особливості логопедичної роботи на етапі автоматизації звуку.
19. Особливості логопедичної роботи на етапі диференціації звуків.
20. Губно-зубні звуки. Положення органів артикуляції. Недоліки вимови.
21. Губно-губні звуки. Положення органів артикуляції. Недоліки вимови.
22. Дефекти озвучення та їх виправлення.
23. Недоліки вимови шиплячих і свистячих звуків.
24. Недоліки вимови задньоязикових звуків.
25. Основні вимоги до логопедичної роботи при усуненні вад шиплячих звуків.
26. Основні вимоги до логопедичної роботи при усуненні вад свистячих звуків.
27. Методика логопедичної роботи при міжзубному сигматизмі свистячих звуків.
28. Методика логопедичної роботи при губно-губному стигматизмі свистячих звуків.
29. Методика логопедичної роботи при боковому стигматизмі свистячих звуків.

30. Методика логопедичної роботи при носовому та при зубному сигиатизмі свистячих звуків.
31. Основні вимоги до логопедичної роботи при корекції ротацізмів.
32. Методика усунення велярного і увелярного ротацізмів.
33. Методика логопедичної роботи при параротацізмі.
34. Методика логопедичної роботи при ламбдацізмі.
35. Методика логопедичної роботи при параламбдацізмі.
36. Методика логопедичної роботи при каппацізмі.
37. Методика логопедичної роботи при йотацізмі.
38. Методика логопедичної роботи при хітизмі.
39. Методика логопедичної роботи при порушеннях твердості та м'якості приголосних звуків.
40. Методика логопедичної роботи при порушеннях дзвінкості та глухості приголосних звуків.
41. Вимоги до проведення логопедичних вправ з розвитку мовленнєвого дихання та артикуляційної моторики.
42. Вправи з розвитку слухового сприйняття та уваги.
43. Прояви та причини виникнення загального недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку.
44. Характеристика першого рівня ЗНМ.
45. Характеристика другого рівня ЗНМ.
46. Характеристика третього рівня ЗНМ.
47. Характеристика нерізько вираженого (НВЗНМ).
48. Немовленнева симптоматика дітей із ЗНМ різного рівня.
49. Дати визначення фонетико - фонематичної сторони мовлення У дітей із ЗНМ різного рівня.
50. Особливості порушення лексики у дітей із ЗНМ різного рівня.
51. Дати характеристику стану зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ різного рівня.
52. За якими показниками визначається рівень мовленнєвої комунікативності дітей із ЗНМ дошкільного віку.
53. Які методи і прийоми використовуються при обстеженні зв'язного мовлення у дітей дошкільного рівня із ЗНМ.
54. За допомогою яких методичних прийомів треба обстежувати лексику дошкільника із ЗНМ різного рівня.
55. Методика логопедичної роботи з дітьми з загальним недорозвиненням мовлення.
56. Методика логопедичної роботи з розвитку лексичного запасу у дітей дошкільного віку із ЗНМ різного рівня.
57. Методика логопедичної роботи з корекції граматичної сторони мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ різного рівня.
58. Методика логопедичної роботи з розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку із ЗНМ різного рівня.

59. Методика логопедичної роботи з розвитку аналізу структури слова у дітей дошкільного віку із ЗНМ різного рівня.
60. Методика логопедичної роботи з розвитку аналізу структури речення у дітей дошкільного віку із ЗНМ різного рівня.
61. За допомогою яких методичних прийомів можливо обстежувати лексику дошкільників із ЗНМ.
62. Які параметри характеризують несформованість словникового запасу дітей із ЗНМ.
63. Морфологічні особливості граматичної будови мовлення дітей із ЗНМ.
64. В чому визначаються синтаксичні порушення граматичної сторони мовлення при ЗНМ.
65. Назвати характерні фонетичні помилки дітей із ЗНМ.
66. Які використовують методичні прийоми для виявлення готовності дитини до звукового аналізу.
67. Особливості обстеження загальної моторики у дошкільників.
68. Привести приклади прийомів обстеження дрібної та артикуляційної моторики у дошкільників з ЗНМ.
69. Аналіз індивідуальної логопедичної картки обстеження.
70. Назвати основні розділи програми корекційного навчання дітей із ЗНМ.
71. Виділити основні задачі корекційного навчання дітей із ЗНМ 5-7 років.
72. Який дидактичний матеріал необхідний для обстеження розвитку мовлення дітей із ЗНМ різного рівня.
73. Привести приклади дидактичних посібників для розвитку немовленнєвих процесів у дітей дошкільного віку із ЗНМ.
74. Які принципи покладенні в основу корекційної роботи з розвитку звукової культури мовлення і фонематичного сприйняття у дітей із ЗНМ.
75. Визначити задачі першого періода корекційної роботи з дітьми із ЗНМ.
76. Визначити складності які виникають у дітей із ЗНМ під час оволодіння грамотою.
77. Визначити основні задачі корекційної роботи по розвитку мовлення дітей першого рівня загального недорозвинення мовлення.
78. Специфіка роботи по формуванню мовлення у дітей другого рівня ЗНМ.
79. Яким основним видам розповіді навчають дітей із ЗНМ.
80. Проаналізувати особливості фонетико-фонематичної сторони мовлення дітей першого рівня ЗНМ.
81. Проаналізувати особливості фонетико-фонематичної сторони мовлення дітей другого рівня ЗНМ.
82. Проаналізувати особливості фонетико-фонематичної сторони мовлення дітей третього рівня ЗНМ.

83. Характеристика мовлення дітей із фонетико - фонематичним недорозвиненням мовлення (ФФНМ).
84. Особливості розвитку фонематичного сприйняття у дітей дошкільного віку.
85. Етапи формування фонематичного слуху в період онтогенезу.
86. Основні напрямки обстеження дітей із ФФНМ.
87. Вплив фонематичного слуху на формування звуковимови у дітей дошкільного віку.
88. Етапи обстеження фонематичного слуху у дітей дошкільного віку.
89. Характеристика першого періоду корекційної роботи при ФФНМ.
90. Характеристика другого періоду корекційної роботи при ФФНМ.
91. Характеристика третього періоду корекційної роботи при ФФНМ.
92. Вплив фонетико - фонематичного недорозвинення на формування писемного мовлення.
93. Використання дидактичних ігор при обстеженні і корекції ФФНМ.
94. Дизартрія. Симптоматика. Причини виникнення.
95. Обстеження дітей з дизартричними розладами.
96. Загальна характеристика дизартричних розладів.
97. Загальна характеристика псевдобульбарної дизартрії.
98. Загальна характеристика коркової форми дизартрії.
99. Загальна характеристика мозжочкової форми дизартрії.
100. Принципи та прийоми обстеження дітей з дизартричними розладами.
101. Система корекційно-педагогічної роботи з дизартриками.
102. Принцип комплексності в діагностиці та корекції дизартрії.
103. Методика логопедичної роботи при спастичній формі псевдобульбарної дизартрії.
104. Методика логопедичної роботи при паретичній формі псевдобульбарної форми дизартрії.
105. Корекційне навчання з розвитку дихання у дітей з дизартричними розладами.
106. Корекція голосу при дизартрії.
107. Особливості роботи над звуковимовою при дизартричних розладах.
108. Немовленнева симптоматика при дизартрії.
109. Характеристика стертої форми дизартрії.
110. Ринопалія. Форми. Причини виникнення.
111. Психолого – педагогічна характеристика дефекту.
112. Анатомио – фізіологічні особливості піднебінно – глоткового апарату в нормі і патології.
113. Немовленневі розлади при різних формах ринопалії.
114. Організація лікувальної та профілактичної роботи при розщілинах піднебіння.
115. Обстеження дітей з вродженими розщілинами піднебінням.
116. Обстеження дітей з закритою формою ринопалії.

117. Вплив вроджених розщелин губи та піднебіння на загальний розвиток дитини.
118. Система корекційно-педагогічної роботи при закритій ринолалії.
119. Система корекційно-педагогічної роботи при відкритій органічній формі ринолалії.
120. Система корекційно-педагогічної роботи при функціональній ринолалії.
121. Характеристика доопераційного етапу роботи при корекції ринолалії.
122. Характеристика післяопераційного етапу логопедичної роботи при корекції ринолалії.
123. Особливості постановки звуків при органічній відкритій ринолалії.
124. Профілактична робота з батьками дітей, які страждають на ринолалію.
125. Підготовка дітей - ринолаліків до шкільного навчання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Архипова Е.Ф. Коррекционная работа с детьми с церебральным параличом: Доречевой период. – М., 1989.-79 С.
2. Архипова Е.Ф. Стертая дизартрия у детей.- М., Владимир, 2008.
3. Берник Т.Л. Навчання дітей з важкими розладами мовлення у спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті / Т.Л. Берник // Дефектологія. — 2007. — N 1. — С. 47-52.
4. Богомолова А.И. Нарушение произношения у детей. Пособие для логопедов / А.И. Богомолова, - Просвещение, 1979, - 209 с.
5. Боряк О.В. Корекція просодичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з дизартрією засобами логопедичної ритміки [Текст] : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / О. В. Боряк ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - К., 2012. - 20 с.
6. Визель Т. Г. Нарушение чтения и письма у детей дошкольного и младшего школьного возраста / Т. Г. Визель, - 2005.
7. Власова Т.М., Пфафенродт А.Н. Фонетическая ритмика: Пособие для учителя / Т.М. Власова, А.Н. Пфафенродт - «ВЛАДОС», 1996.
8. Волкова Л. С.: Логопедия: Методическое наследие: Кн. I: Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалия / Л. С. Волкова, - Владос, 2007, - 224 с.
9. Волкова Г.А. Методика психолого-логопедического обследования детей с нарушениями речи / Г.А. Волкова, - Детство-Пресс, 2005.
10. Волкова Г.А. Методика психолого-педагогического обследования детей с нарушениями речи. Вопросы дифференциальной диагностики. – СПб., 2003.
11. Гадасина Л.Я. Эффективное поурочное планирование коррекции произношения звуков Р и Л / Л.Я. Гадасина, О.Г. Ивановская, - Каро, 2009, - 211 с.
12. Гегелия Н.А. Исправление недостатков произношения у школьников и взрослых / Н. А. Гегелия, - Владос, 2001.
13. Громова О. Е. Говорю правильно Л-Ль / О.Е. Громова, - Сфера, 2009
14. Данилова А. Л. Методы коррекции речевого и психологического развития у детей с церебральным параличом. – Л., 1977.-96 с.
15. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения.– СПб, 2000, 209с.
16. Ермакова И. И. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков. - М.,1984.
17. Ефименкова Л. Н. Формирование речи у дошкольников. – М., 1985.
18. Ипполитова А. Г. Открытая ринолалия. - М., 1983.
19. Ілляшенко Т. Д., Обухівська А.Г. та ін. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі. – К., 2003.

20. Жукова Н. С. Мастюкова Е.М., Филичева Т.Б. Логопедия. Преодоление ОНР у дошкольников. Екат., 1998.
21. Жукова Н. С. Преодоление недоразвития речи у детей. – М., 1994.
22. Заплатна С. М. Сучасний підхід до проблеми логопедичного обстеження дітей із недорозвитком мовлення. Педагогіка та методики спеціальні зб. наук. статей. - К., 2001.
23. Заплатна С. М. Характеристика загального недорозвитку мовлення у дітей.– Педагогіка та методики спеціальні зб. наук. статей – К., 2000.
24. Кастюкевич М. В. Ярмарка звуків. Дидактичний матеріал для корекції произношення звуків [л], [л'], [р], [р'] / М. В. Кастюкевич, - Белый Ветер, 2011, - 71 с.
25. Коноваленко В. В., Коноваленко С.В. Альбомы по автоматизации свистящих, шипящих, сонорных звуков у детей. / В.В. Коноваленко, С.В. Коноваленко, - ГНОМ, 2007.
26. Кондратенко В. М. Особливості інтеграції рухової та мовленнєвої діяльності у дітей з дитячим церебральним паралічем. //Теорія і практика сучасної логопедії: Зб. наук.праць: Вип. 3. - К.: Актуальна освіта, 2007. - С.87-90.
27. Конопляста С. Ю. Вроджені щілини піднебіння та їх вплив на психофізичний розвиток дитини..// Хрестоматія з логопедії./ Шеремет М.К., Мартиненко І.В., Конопляста С.Ю. – К., 2006.- С. 245-253.
28. Конопляста С. Ю. Розвиток дітей із вродженими незрощеннями губи та піднебіння. Теорія та практика: [монографія] / С. Ю. Конопляста . – К., 2008.
29. Корнев А. Н. Основы логопатологии детского возраста (клинические и психологические аспекты). - СПб, 2006.
30. Корнев С. І. Перші нагадування про мовленнєві розлади у літературних пам'ятках Стародавнього Сходу та Азії [Текст] / С.І. Корнев // Хрестоматія з логопедії: Навч. пос. – К.: КНТ, 2006. - С. 10-22.
31. Кукушкина О. И. Информационные технологии в обучении произношению. - М., 2004.-158с.
32. Лазоренко О. И. Альбомы для автоматизации произношения звуков С,З,Ш,Щ,Ч,Р,Л / О. И. Лазоренко, - Аркти, Айрис-Пресс, 2001-2006.
33. Лалаева Р. И. Логопедическая работа в коррекционных классах. М., - 1998.
34. Лалаева Р. И. Нарушения речи у детей с ЗПР. 1992.
35. Лалаева Р. И., Парамонова Л.Г., Шаховская С.Н. Логопедия в таблицах и схемах: Учебное пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов по курсу «Логопедия». – М., 2012. – 216 с.
36. Ляпидевский С. С. Расстройства речи у детей и подростков / С.С. Ляпидевский, - М., 1969.
37. Логопедична робота при дислалії [Текст] : метод. рек. для студ. спец. "Дефектологія. Логопедія" / підгот. М. К. Шеремет ; НПУ ім. М.П.Драгоманова. ІКПП. - К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. - 47 с.

38. Лопатина Л. В. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста с минимальными дизартрическими расстройствами. / Под ред. Е. А. Логиновой. - СПб.: «Союз», 2005. - 192 с.
39. Лопатина Л. В., Серебрякова Н. В. Преодоление речевых нарушений у дошкольников. СПб.,-2001.
40. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи. Дидактический материал. Часть 1 / А. Я. Малярчук, - Литера, ЛТД, - 2008 – 304 с.
41. Малярчук А. Я. Исправление дефектов речи 2 / А.Я. Малярчук, - Литера, 2008, - 210 с.
42. Мастюкова Е. М. Лечебная педагогика. – М.,1997.
43. Мастюкова Е. М., Ипполитова М.В. Нарушение речи у детей с церебральным параличом. – М., 1985.
44. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению./ Е.Ф. Собонович, Л.Е. Андрусин, Л.И. Бартенева - К.,1998.
45. Методы обследования речи детей: Пособие по диагностике речевых нарушений/ Под общ. ред. проф. Г.В. Чиркиной. - 3-е изд., доп. - М.: АРКТИ, 2003. - 240 с.
46. Нищева Н. В. Система коррекционной работы в логопедической группе для детей с ОНР СПб., 2001.
47. Обучение детей с ЗПР в подготовительном классе / Под ред. Мачихиной В.Д., М., 1992.
48. Обухівська, А. Г. Соціальна роль логопеда в системі надання допомоги населенню [Текст] / А.Г. Обухівська // Хрестоматія з логопедії : Навчальний посібник. - Київ : КНТ, 2006. - С. 106-110.
49. Основы логопедической работы с детьми./ Под ред. Г.В. Чиркиной. - М., 2002.
50. Основы логопедии с практикумом по звукопроизношению. /Под ред. Т.В. Волосовец. – М.,2002. – 200 с.
51. Перегудова Т. С., Османова Г. А. Вводим звуки в речь. Картотека для автоматизации звуков [Р], [Рь] / Т.С. Перегудова, Г.А. Османова – Каро, 2008. – 149 с.
52. Пінчук Ю. В. Основи методики виховання правильної вимови звуків при дислалії./ Хрестоматія з логопедії./ Шеремет М.К., Мартиненко І.В., Конопляста С.Ю., – К., 2006.- С. 181-197.
53. Пименова Т. И. Выговаривать хочу. Исправление недостатков звукопроизношения у детей / КАРО, 2006.
54. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
55. Смирнова И. А. Логопедический альбом для обследования лиц с выраженными нарушениями произношения / И. А. Смирнова, - Детство – Пресс, 2004.

56. Спивак Е. Н. Речевой материал для автоматизации и дифференциации звуков у детей 5-7 лет. Звуки С, Сь,З,Зь,Ц. Звуки Ш,Ж,Щ, Звуки Л,Ль,Р,Рь / Е.Н. Спивак , - Гном и Д, - 2007.
57. Тищенко В. В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення //Теорія і практика сучасної логопедії: Зб. наук.праць: Вип. 4. - К.: Актуальна освіта, 2007. - С.87-90.
58. Ткаченко Т. А. Правильно произносим звук Р и Л. Логопедический альбом для детей 4-8 лет / Т.А. Ткаченко - Литур, Книгомир, 2011, - 48 с.
59. Ткаченко Т. А. Правильно произносим звук С и Ш. Логопедический альбом для детей 4-8 лет / Т.А. Ткаченко - Литур, Книгомир, 2011 – 48 с.
60. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс.- 2013.- 108с.
61. Туманова Т. В. Исправление произношения у детей. Дидактический материал. Учебно-методическое пособие для логопедов, воспитателей и родителей / Т. В. Туманова, - Гном – Пресс, 1999, - 96с.
62. Ульянова У. В. Шестилетние дети с ЗПР. – М., 1990.
63. Филичева Т. Б., Туманова Т.В. Дети с фонетико-фонематическим недоразвитием. Воспитание и обучение. - М., 2000. - 80 с.
64. Фомичёва М. Ф. Воспитание у детей правильного произношения. – М., 1989, 1997.
65. Харьков Л. В., Горovenko Н.Г., Яковенко Л.Н. и др. Врождённые несращения верхней губы и нёба. - К.,2004. – с. 84.
66. Хрестоматія по логопедії т.І./Под ред. Л.С. Волковой.-М.,1997.- с167-293.
67. Хрестоматія з логопедії./ Шеремет М.К., Мартиненко І.В., Конопляста С.Ю. – К., 2006.
68. Чиркина Г. В. Дети с нарушениями артикуляционного аппарата. - М., 1969.
69. Шевченко О. Е. Розвиток логопедичної допомоги в Україні.// Дефектологія. – 2003. - №2.- С.49 - 52.
70. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. / М.К. Шеремет, Ревуцька О.В. – К., 2009., - 160 с.
71. Щербакова Е. К. Работа над темпом речи, интонацией, орфоэпией. Дидактические материалы по исправлению недостатков произношения у слабослышащих детей / Е.К. Щербакова – Академия развития, 2001, - 80 с.
72. Щербакова Е. К. Сонорные звуки. Дидактические материалы по исправлению недостатков произношения у слабослышащих детей / Е. К. Щербакова, - Академия развития, 2006, - 80 с.